

СЛОВО ПРОСВІТИ

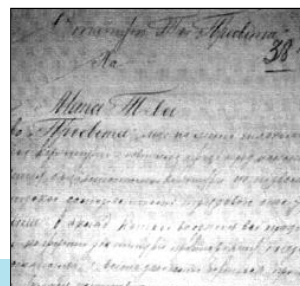
ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

17 (446), 24—30 квітня 2008

Фото Оксани Цацури

ДО 140-РІЧЧЯ
“ПРОСВІТИ”

4

ГРИГОРІЙ ВАЩЕНКО:
ВІХИ ЖИТТЯ

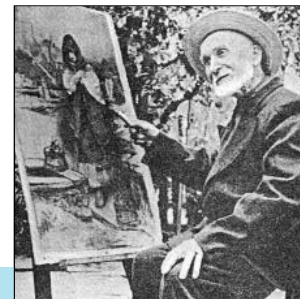
6

СЛОВО —
ДАР СВЯТОГО ДУХУ

8

У СВІТІ ПИСАНОК
ЗРОСТАВ

14

ПРИВІТАЙМО З ЛЮБОВ'Ю КОЖНОГО БРАТА Й СЕСТРУ!

Пасхальне послання Патріарха Київського і всієї Руси-України ФІЛАРЕТА преосвященним архіпастирям, боголюбивим пастирям, чесному чернецтву та всім вірним Української Православної Церкви Київського патріархату

*Дорогі браття і сестри!
Христос Воскрес!*

Воскресіння Христове є найвеличнішим святом Церкви Христової, і тому воно відзначається особливою урочистістю і святістю. І не випадково! Воскресіння Христове — це основа нашої віри. Воно є найсильнішим свідченням Божества Ісуса Христа, істинності Його вчення, спасеності Його смерті та величчя Його благодатних дарів.

У світі існувало й існує багато релігій і філософських учень, але вони не можуть довести правдивості свого вчення і божественності своїх релігій з тієї причини, що не здатні подолати смерть. Ісус Христос воістину воскрес, тому ми віруємо, що Він Бог живий, істинний і всемогутній. Усі релігії вірять у загробне життя, але жодна з них не вірить у воскресіння мертвих. Навіть іудейська релігія затьмарилася старозавітним вченням про воскресіння.

Воскресіння Христове дало нову направленість життю людини. Воно зробило земне життя осмисленим і цілеспрямованим. Попереду не смерть, не загибель, не знищення, а інше — вічне життя; причому життя не тільки душі, а й померлого тіла. Усе це — незбагненне для людського розуму, але воскресіння мертвих тіл буде, бо Христос воскрес і став початком нашого загального воскресіння.

Христос, будучи Богом, страждав, але страждав добровільно, заради перемоги над гріхом і заради нашого спасіння. Коли

Господь наш висів на хресті, Його хулили і злословили, говорячи: "...якщо Ти Син Божий, зійди з хреста... інших спасав, а Себе Самого не може спасти..." (Мф. 27, 40—42). Його знеславлювали, але Він нікого не лихословив. Навпаки, Він молився, кажучи: "Отче, прости їм, бо не знають, що чинять" (Лк. 23, 34). У цьому була перемога Ісуса Христа над гріхом. Він у всьому виконав волю Отця Небесного і переміг зло добром.

Ісус Христос навчав, що смирення не принижує людину, а підносить, і що гордість ганьбить людину. Він сказав, що чистота душі й тіла — найкраща оздоба людини. У Своїй Особі Ісус Христос явив нам взірць довершеності й краси.

Християни, живучи духовним життям, повинні виховувати в собі правдиву любов, яка не може бути хвилиним спалахом, не повинна бути любов'ю корисливою, що шукає нагороди, а має бути глибокою, постійною, жертвною. Всі біди і тривоги, які існують у нашому суспільстві, виникають через те, що ми багато говоримо про благо народу, багато обіцяємо, — та мало робимо. Серед нас багато таких, які називають себе людьми віруючими, але ближніх не люблять, а люблять себе і дбають про своє збагачення. Вони люблять не Україну, а себе в Україні. Віра у воскреслого Христа спонукає нас бути чесними працівниками, а не хабарниками чи користюлюбцями. Треба постійно пам'ятати, що, помираючи, надбаного з собою не візьмемо. Нашим скарбом будуть тільки добрі діла і правдива віра. Для всіх нас Воскреслий Христос є нашою силою та опорою протягом усього життя.

Для нас, християн, тілесна смерть не страшна, бо настане час, коли всі померлі воскреснуть. Для нас страшна духовна смерть, тому що після воскресіння може приректи нас на вічні страждання. Тяжкість цих страждань полягатиме у відсутності
Закінчення на с. 5

*Хай лине увись передзвін великодній
І кличе молитва душу в політ!
Хай зійдуть на землю щедроти Господні
І крила розгорне оновлений світ!*

**ШАНОВНІ ПРОСВІТАНЦІ!
Прийміть найщиріші вітання з Великим Днем світлого Христового Воскресіння!**

У житті кожного християнина Великдень — свято особливо шановане та величне. І не тільки тому, що приходить воно з утвердженням справжньої, квітучої та теплої весни, а й тому, що це символ перемоги життя над смертю, добра над злом, світла над птьмою, віри — над безнадією.

Великодні дні зазвичай спонукають усіх вірян по-новому побачити й відчувати себе в світі, оцінити чистоту своїх помислів, бажань та вчинків, а ще — бути добрішими, милосерднішими, терплячішими, шляхетнішими одне до одного. Звісно, ці прості вимоги до кожного християнина — дуже мізерні порівняно з тією жертвою, яку приніс Спаситель Ісус Христос заради порятунку людства від гріхів. Але, як переконує Святе Письмо, будь-яка добра справа, яку зробила одна людина на користь іншої, гідна в очах Господніх, і з часом обов'язково воздасться їй сторицею. Пам'ятаймо про це повсякчас і повсюди!

Зі святом Вас! Від усього серця бажаємо Вам благодаті, добробуту, окриленого настрою, миру, злагоди та душевної величчя. Нехай цей Великий День дарує усім Вам щастя, здоров'я, любов та непохитну віру в кращий завтрашній день!

*Христос Воскрес!
Воістину Воскрес!*

**Павло МОВЧАН,
голова ВУТ "Просвіта",
народний депутат України**

**Добровільні пожертви
"На Кобзареву Церкву":
МБФ "Українська Родина"
Р/р № 26045200145101
в Подільській філії АКБ "Київ",
МФО 320401 ЗКПО 21709106**

ПОЛІТІГРИ: ДУБЛЬ ДВА

Петро АНТОНЕНКО

Минулий парламентський тиждень депутати обіцяли зробити насиченим і продуктивним. Уранці 17 квітня перед початком пленарного засідання Верховної Ради гортаю порядок денний. Це брошура (!) на 18 сторінок. Підраховую, скільки питань винесено сьогодні на розгляд сесії: 76! Може, помилка? Ні, все заплановано на сьогодні: 13 проектів постанов і 63 проекти законів. Щодо останніх, то це все зміни до вже прийнятих коліс Законів. Їх, мабуть, багато, і вони такі розлогі, що постійно треба щось змінювати. Але, схоже, в порядку денному бракує 77-го пункту: подання в Книгу рекордів Гіннеса. 76 законодавчих актів за день — це світовий парламентський рекорд.

Утім, з рекордом зачекаємо. Цей день, як і тиждень, завершився нічим. Шкода, бо в порядку денному було чимало важливого, життєвого, обіцяного людям: життєвий мінімум; система погодинної оплати праці; компенсація вкладів; допомога малозабезпеченим сім'ям; шахтарська праця; обмеження депутатських пільг. Ось чим не займався парламент.

Формально роботу було зрвано з двох причин. Опозиція наполягала на завершенні розгляду Закону про Кабмін, а коаліція вирішила спочатку проголосувати Постанову про дострокові вибори мера і міськради Харкова. Голова Верховної Ради Яценюк, заявивши, що коаліція має пріоритет, поставив на розгляд питання про Харків. Регіонали заблокували трибуну. Засідання завершилося.

Петро АНТОНЕНКО

На планеті близько 200 країн. І є одна, де сталася найбільша в історії людства техногенна катастрофа. Ця сумна “честь” випала Україні. Чому, за що? На запитання відповіді можна. По-перше, 1986 року не було такої держави, як Україна, а була республіка-колонія московської комуністичної імперії. І лише тому можна було увігнати атомного монстра в серце України. По-друге, це була не просто імперія, а країна, попри всю її ідеологічну пихатість, з дикунською так званою соціалістичною економікою. Вона працювала за принципом: “Після нас — хоч потоп!”.

Якщо із запитанням “чому?” зрозуміло, то із запитанням “як жити далі?” не так просто. Від 26 квітня 1986-го минуло 22 роки. Уже народжують дітей ті, хто сам народився в ті трагічні дні чи й опісля. За цей час Україна пережила дві революції, дві трансформації — національну й соціальну. З бездержав'я постала держава, з дикунського соціального ладу народжується нормальний. І треба, аби пост-Чорнобиль припав на часи перемін, коли, за давньою мудрістю, жити найважче.

Тож як попри ці болючі переміни не просто “ліквідувати наслідки чорнобильської катастрофи”, а загоювати важку рану на тілі України? Про це говорять відомі політики.

Лілія ГРИГОРОВИЧ, депутат Верховної Ради України (фракція НУНС):

— Закон про статус чорнобильців приймали ще у Радянському Союзі, де людей після катастрофи вивели на радіоактивний парад. Тієї країни вже давно

І ось мільйони виборців запитують: невже коаліція й опозиція не можуть іти на поступки? Невже питання харківської влади, нехай і важливе, вагомніше за збереження демократичної коаліції?

На жаль, прірва вже не лише між коаліцією й опозицією. Утворилася тріщина між блоками правлячої коаліції: БЮТ і НУНС. Усе описане відбулося наступного дня після середи 16 квітня, коли фракція БЮТ виголосила заяву з вимогою до Президента або припинити цюквати уряд, або відправити його у відставку. Потім фракція демонстративно залишила зал під розпачливий вигук спікера: “Куди ж ви?”

А нікуди. Чи в нікуди? Люди вже стомилися з'ясовувати, хто має рацію: уряд, що вирішує продавати землю лише з аукціонів, чи Президент, який відразу зупиняє цю постанову. Прем'єр, заявивши, що цим Президент дав волю корупції, чи Президент, сказавши, що саме урядова постанова сприяє корупції.

Виборцям уже сумно від того, що вищі представники влади говорять одне про одного. Від того, в якому неприпустимо вульгарному тоні висловився про Президента один із нерядових політиків БЮТ Сергій Терехін, і його слова смакує, цитуючи, преса регіоналів.

Усе це вже було восени 2005-го. Завершилося програвшем помаранчевих блоків парламентських виборів 2006-го, “другим пришестям” регіоналів, політикризою і першим в історії розпуском парламенту. Саме тому парламентська більшість переважає меншість мінімальною кількістю голосів.

Чи не час угамуватися у цих політиграх? Нам не потрібен “дубль два”. Історія повторюється, але, як відомо, у вигляді фарсу. То, може, парламентові нарешті варто взятися до роботи? Працювати на Україну і її народ.

ПОКАЙМОСЯ, ПАНОВЕ КОЛЕГИ!

Юрій ШЕЛЯЖЕНКО

“Свято свят і торжество торжеств” — так іменують Великдень православні християни. День воскресіння Христового треба зустрічати з чистою совістю. І боляче, що за ті потоки брехні, які ллються на українців з телеекранів та сторінок газет з уст нібито віруючих політиків, досі ніхто не перепросив, не покався!

Від наших політиків, переважно спадкоємців комуністичної партноменклатури, годі чекати покаяння. Політична метушня і кон'юнктурний популізм давно заглушили голос совісті. Але ж безсовісна брехня тих, хто 27 квітня з пісними обличчями стоятимуть перед телекамерами в церквах, а наступного дня знову візьмуться грішити з подвоєною силою і смішити світ своєю гординою, стає відомою народові через наше посередництво, панове колеги-журналісти. Їм, брехунам, ще трохи вірять, бо нам, журналістам, вірять. А ми теж, ніде правди діти, грішні. Нам самим треба покаятися, і негайно. Почну з себе.

Зараз мої однолітки у професійній спільноті щиро вважають ненормальним того, хто відмовляється брати хабар у сумі кількох своїх місячних заробітків за підготовку “заказу”, хоч публічно декларують повагу до журналістської етики та професійної солідарності.

Корпоративна етика, “лояльність” з кожним днем стають більш шанованими чеснотами, ніж професійна солідарність. І якщо так триватиме, це обов'язково

зруйнує всі гальма, які нині заважають можновладцям відкрито здійснювати цензуру.

Недарма Президент України казав про загрози інформаційній безпеці України внаслідок інвазії з-за кордону. Відомо, що власники українських ЗМІ викидали на вулицю цілі творчі колективи за “нелояльність”. Масові звільнення працівників київських комунальних ЗМІ після приходу до влади Леоніда Черновецького повторилися в багатьох містах України, бо столичний приклад наслідують усі. Замість професійних і принципних журналістів брали на роботу “команди”, яких тоталітарний режим на батьківщині залишив без “робочих місць”.

Завжди можна знайти освічених, але небагатих людей, які за гроші казатимуть і писатимуть на радість замовнику. Проблема в тому, що створення редакційних колективів за таким принципом і засилля рекламних матеріалів під виглядом редакційних не зустрічає суспільного осуду навіть у професійній спільноті. Важко студентові з бідної сім'ї встояти перед спокусою публічно брехати за 400 доларів на місяць. Найсумніше, що такий студент вважає себе журналістом, навіть не намагаючись перевірити чи систематизувати інформацію, яку йому надає “замовник”. А той, хто виріс у забезпеченій родині, як правило, одразу йде в редактори, начальники чи піарники і бере участь у просуванні “заказу” в публічний простір, а отже — у деградації справжньої журналістики і знищенні довіри суспільства до нашої професії.

Ще трохи, і громадяни України поважатимуть усі ЗМІ не більше, ніж листок комерційних оголошень або “телемагазини”.

Єдиний шанс врятувати нашу професійну репутацію — покаятися і очиститися.

ПОДИХ ЧОРНОБИЛЯ

нема. 1991 року прописане в законі щодо Чорнобиля виконували лише на 57 відсотків. Але й із 2004-го на 2005-й рік тодішній уряд Януковича запланував тільки 15 відсотків фінансування.

Країна, яка самотужки повинна виконувати чорнобильське законодавство, пережила зміну суспільно-політичної формації. Як наслідок, маємо олігархат і нестачу середнього класу, який повинен становити основу економіки.

Зрушення почалися 2005 року, коли зросли соціальні виплати. А 2006 року Президент започаткував програму з чорнобильських питань. Торішні дочасні вибори підштовхнули до того, що навіть уряд Януковича збільшив чорнобильські виплати. Правда, їх тут же “з'їла” інфляція. Зараз виплати чорнобильцям збільшено на 28 відсотків. Завдання нашої коаліції та її уряду — налагодити фінансування.

Що ще важливо? Моніторинг віддалених наслідків аварії, відродження постраждалих територій. Обов'язково передбачити і в державному, і в місцевих бюджетах кошти на ліки, насамперед ліквідаторам, дітям, що живуть у забруднених зонах. І не просто передбачити, а безумовно це виконувати.

Володимир ЯВОРІВСЬКИЙ, депутат Верховної Ради (фракція БЮТ):

— Найбільша проблема — 30-кілометрова зона. Із неї вивезли

Художник В. Гарбуз

багато будівельних матеріалів, розібрали хати, взяли все, придатне для будівництва. Це продали людям, які не підозрюють, що будувалися зі старої радіоактивної цегли. Не розв'язано проблему 800 тимчасових поховань радіоактивних відходів у зоні, вони відкриті і випромінюють радіацію. Не розв'язано проблему саркофага. Він розташований на розламі гранітного щита, на якому стоїть Україна. Всі поверхневі води забруднено, зокрема і в районі поховань відходів. Тому є велика небезпека, що забруднена вода потрапить в основний водний басейн, Дніпровський, і тоді проблеми будуть і в наших сусідів.

Новий саркофаг не будують. Європейські донори, які спершу давали нам гроші, побачили, що ці

кошти розкрадають, і припинили фінансувати спорудження саркофага. Термін придатності старого вже збіг. Не знаємо, скільки радіації потрапило в повітря, бо досі не відомо, скільки її залишилося всередині саркофага. Існує й небезпека ланцюгової реакції. Було кілька моментів, коли в реактор потрапляла вода, і починалася ланцюгова реакція. Досі це вдавалося зупинити.

Ще одна проблема — лжеліквідатори. Чомусь епіцентр чорнобильських пристрастей не довкола саркофага, не довкола медичних проблем. Ми навіть до пуття нічого не досліджили. Хоч і мали (на нещастя) унікальну можливість з'ясувати вплив радіації на людей. Але всі програми досліджень згорнуто, тому сьогодні говорять переважно про пільги чорнобильцям. Підтримую справжніх чорнобильців. Та є лжеліквідатори, які й не були в Чорнобилі. Здебільшого це чиновники, які мають доступ до печатки і лише проїдають чорнобильський бюджет.

Серйозна проблема — адаптація людей, переселених із зони і розпорощених по Україні. З'явилася проблема самоселів, яких у зоні вже понад тисяча. Туди навіть завозять на літо дітей.

Наша найбільша проблема — забудувувати суспільства, влади. Лише два десятиліття минуло від найбільшої на планеті техногенної катастрофи, а про все майже забули. Колись мені вдалося добитися створення спеціального чорнобильського міністерства, була комісія Верховної Ради. Тепер усе розпорощено, аби швидше проблему забути. Та чим більше про Чорнобиль забуваємо, тим пекучіше він нагадуватиме про себе.

ЗАЯВА

**РОСІЯ — АГРЕСОР!
ДАМО ВІДСІЧ АГРЕСИВНИМ
ЗАЯВАМ В. ПУТІНА
ТА С. ЛАВРОВА!**

Останні дії російського керівництва підтверджують, що сучасна Російська Федерація, як і будь-яка тоталітарна держава, від слабкості інших тільки нахабніє.

Спроба деяких країн Європи, зокрема Німеччини та Франції діяти, враховуючи інтереси Росії, призвела до миттєвої ескалації агресивних заяв Росії.

Знахабніле і безвідповідальне керівництво Російської Федерації в особах Президента Володимира Путіна, міністра закордонних справ Сергія Лаврова та начальника Генерального штабу РФ Юрія Валувєвського виступило із заявами, які містять відверті погрози територіальній цілісності та незалежності України.

Висловлювання В. Путіна: “Ты же понимаешь, Джордж, что Украина — это даже не государство! Что такое Украина? Часть ее территорий — это Восточная Европа, а часть, и значительная, подарена нами!” та С. Лаврова: “Мы будем делать все, чтобы не допустить принятия Украины и Грузии в НАТО, и не допустить неизбежно связанного с возможным таким принятием резкого ухудшения наших отношений и с альянсом, и с ведущими его членами, и с нашими соседями” та відверті погрози начальника Генерального штабу РФ Юрія Валувєвського вкотре довели агресивну сутність сучасної Росії.

Така позиція керівництва РФ переконує український народ у тому, що євроатлантичної інтеграції немає альтернативи.

Ми вимагаємо від Президента Російської Федерації Володимира Путіна покласти край зазіханням на територіальну цілісність України.

Нагадуємо, що сучасна Росія має у своєму складі величезні українські етнічні території: Кубань, частину Ростовської, Курської та Белгородської областей.

Народ України, Президент нашої держави завжди поважали територіальну цілісність сучасної Російської Федерації. Але в разі продовження агресивних зазіхань на нашу територіальну цілісність ми не можемо гарантувати, що етнічні українці в Росії не почнуть вимагати возз'єднання споконвічних українських земель із Великою Україною.

Як і в часи оборони Тузли, наш народ єдиний у своєму бажанні захистити територіальну цілісність та незалежність України.

Ми вимагаємо від Президента України:

— негайно порушити питання про виведення Чорноморського флоту Російської Федерації за межі України;

— негайно закрити повітряний простір України для будь-яких польотів російської військової та військово-транспортної авіації;

— негайно припинити регламентні роботи українських фахівців на системах стратегічних озброєнь Російської Федерації, які виготовлені в Україні.

Ми стверджуємо: сучасна Російська Федерація — агресивна держава, яка становить загрозу миру для Європи та всього світу!

Тому звертаємося до Генеральної Асамблеї й Ради Безпеки ООН негайно розглянути погрози Президента Росії щодо України та Грузії, зазіхань на територіальну цілісність України, однієї із засновниць Організації Об'єднаних Націй, та вжити всіх заходів для вчасного приборкання агресора!

Кримська організація Української народної партії; Кримська організація Конгресу українських націоналістів; Кримська крайова організація Народного руху України; Кримська організація Української республіканської партії “Собор”; Народна Рада Криму; Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка; Кримська Правниця; Кримська спілка власників землі; Кримська організація Конгресу громадянського суспільства України.

15 квітня 2008 року
М. Сімферополь

Володимир ІЛЬІН,
доктор філософських наук,
професор Київського
національного університету
імені Тараса Шевченка

Світ сучасного буття — це не лише виплекані й бажані правда, віра, знання, добро, мораль, людськість тощо. Водночас це світ економіки, грошових зисків, політичних технологій, світ, у якому віра в Бога перетворилася на знання про Бога, а реальний світ замінив світ ілюзій, світ віртуальний. Це світ новоявлених месій, сповнених утилітарної моралі й позбавлених почуття сакральної єдності з власним народом. Це світ вселенського глобалізму, який спустошує світогляд і нівелює свідомість. Що ж залишається тим, кого знахобніла у своєму снобізмі безмежних економічно-матеріальних можливостей і номенклатурних привілеїв “еліта” називає “простими”, “пересічними” українцями? Тільки надія, але не на чиновництво, не на абстракцію “демократичної влади”, не на горизонт поки що далекого європейського співжиття, а на себе в контексті духовно-національного.

Основні тенденції світового розвитку показують, що доки існують нації, доти в соціумі діє не лише утилітарно-раціональна “економічна людина”, а й “людина національна”, з властивими їй традиціями, мисленням, культурою, менталітетом. Національне — це духовна аура, в якій зберігаються історична пам’ять, свідомість, гордість, відчуття своєї належності до вищих, людських смислів буття. Не існування, не виживання, не споживання, а буття — в його співмірності з тайною вічного космосу.

Така позиція вкрай важлива для глобального сьогодення, яке проблематизує наше життя уніфікацією економічного простору у вигляді зближення “правил гри” в господарюванні, одноманітності у споживчих перевагах через домінування світових брендів тощо. На подолання цієї уніфікації спрямовано масштабний соціально-економічний проект громадської організації українців світу “Четверта хвиля”. Ця національна програма орієнтована на виокремлення й урахування національно-культурного чинника в економічному розвитку.

Проект виходить з того, що економічний глобалізм, хоч і є закономірністю сучасного життя, своїми пріоритетами формує культурний космополітизм (його зваби у формі “пролетарського інтернаціоналізму” ми вже “проходили”), і разом з ним обмежену, пасивну до себе і навколишніх людей, одномірну активність якої орієнтована на споживання. Не особистість, а бездумного виконавця, людину-“ресурс”, людину-“фактор”, що у підсумку перетворює націю на натовп, народ на електорат, творчість — на роботу, натхнення — на байдужість, науку — на спілкування за інтересами тощо. Не заперечуючи важливої ролі та значення економіки в соціальному розвитку, підкреслимо, що своєї слави і величі країна досягає завдяки особистостям — поборникам духу, мислення, творчості, а не тим, хто думає передусім про власну вигоду, гроші, прибутки, приземлюючи буття до “тварного” (Г. С. Сковорода) існування.

Визначальну роль особистості засвідчує весь попередній суспільний поступ. Звертаючись до історії, аналізуючи культуру, політику, доходив висновку, що її творили особистості, яких не так і багато в кожного народу. Їхня головна риса — володіння духовною аурую, сакральною енергією, яка давала змогу вірити, діяти і творити в ім’я кращого. Скільки “успішних”, “сильних” і “владних” людей було в нашій країні, яким впливом, маєтками, капіталами вони володіли, але їх ніхто не пам’ятає, пам’ятати не хоче і не буде!

Не вони творили Україну, а ті, хто концентрував і випромінював творчу насагу, стрижнем якої була любов до національного — культури, народу, мови, краси краю. Завдяки їм виникла поезія, філософія, музика, наука. Навряд чи історія України збереже імена сучасних олігархів, незважаючи на їхні казкові багатства. Але назавжди залишаться ті, хто йшов у руслі звершень і боротьби за велич національної духовності й людини. Так, як це робили митрополит Іларіон, Григорій Сковорода, Тарас Шевченко, Памфіл Юркевич, Іван Франко, Микола Лисенко, Леся Українка. Лише їхня боротьба за національну духовність створила Україну. Навіть тоді, коли наші землі були поділені між різними імперіями, коли не було держави, але Україна була, оскільки існував її національний дух.

І цілі покоління жили і живуть завдяки людям духовним. Їхня віра у вищі смисли надихає на творчість, прагнення, впевненість, дає надію, силу, бажання діяти і жити.

А що таке вищий смисл? Це Мудрість, Істина, Слово, яке спочатку було у Бога і Бог був Слово... А який “вищий смисл” може бути у “борця за владу” для себе, за свій інтерес і рахунок у банку (здебільшого в іноземному, а не вітчизняному), який розуміє культуру через шлягери “попси” або як розвиток футбольного клубу за рахунок купівлі темношкірих леґіонерів?

Сьогодні дедалі сміливіше говорять: дух — це ілюзія: художня, релігійна, романтична, відірвана від потреб людського буття. Але яка потреба керувала Екклезіастом, що на тисячоліття визначив зміст людського життя, чи Сократом, що свідомо обрав смерть заради збере-

ОПТИМІЗМ ДУХОВНОСТІ

Віктор Зарецький. Клумба баби Горпини

ження гідності власного “Я”, чи Іваном Вишенським, українським Вольтером, в його безкомпромісній боротьбі за православну віру як автентичність національного духу? Ні, не потреба, не запити виживання, а спочатку була ідея, мрія, прагнення, сконцентровані у волю до створення соціокультурної цілісності — України, а вже потім економіка, виробництво, капітал, вигода. Скільки в Радянському Союзі було заводів, виробничих комплексів, колгоспів-мільйонерів, масштабних будівництв, ракет тощо! Але не було духу національної ідеї, без якої він швидко видихався, а інтернаціоналізм як альтернатива не зміг протистояти національним духовним еманациям. А вони — це наука, філософія, релігія, мистецтво, і лише тоді політика, право, виробництво, банки, гроші. Від творців високих ідей і смислів залежить здійснення кожної мети — загальної й особистої, або національної й особистісної.

Усе прекрасне, величне, унікальне, неповторне, гордість нашої нації й країни, створене завдяки зусиллям духу. Ті, хто зводив неповторні храми, будовав міста, винаходив, писав, ліпив, конструював, вигадував, боровся, ніколи не думали і не говорили про економічну ефективність, власну вигоду, бажання отримати дивіденди. Навпаки, передусім було ба-

жання творення, здобуття нових знань, долучення до скарбниці світової й національної мудрості, продовження її в своїй діяльності. Для них пошук істини і смислу — не корисна, а свята справа. Вони творять буття в його структурній багатоманітності, а всі інші лише наповнюють існуючу перспективу змістом. Отже, прагматики, реалісти, матеріалісти живуть за рахунок сподвижників духу, а не навпаки. І коли говорять, що треба “розвивати економіку”, “нагодувати народ” тощо, це означає розвивати власне матеріально-бізнесове життя, “годувати” себе. Та й Україна ніколи не була голодна, якщо не враховувати штучно створених голодоморів ХХ століття. Навпаки — її земля і клімат можуть прогодувати півсвіту. І ніколи вона не було поза економікою, виробництвом, торгівлею. Інша річ, що її народ був або позбавлений свободи, або перетворений на “заробітчанина”, “здобувача”. А що може бути примітивніше, ніж боротися за виживання?

Отже, річ у потребі звільнення національного духу від тиску прагматизму і байдужої пересічності. Абсолютизація “економічної доцільності” попри її важливість — шлях у нікуди. А як же багаті країни? Згадаймо, як вони починали. Прикладом може бути Німеччина, яка ще в першій половині ХІХ століття була феодальною, поділеною на десятки відносно великих і сотні маленьких держав. 1840 року в Німеччині добували в 14 разів менше вугілля, у 8 разів — металу, у 16 разів — переробляли бавовни, ніж в Англії. Загальмованість була зумовлена економічно-територіальною розпорошеністю, політичним консерватизмом, що призвело до втрати національного авторитету й поразок.

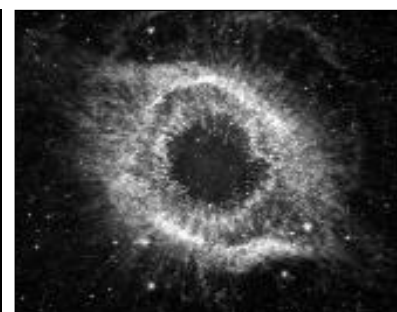
Але 1841 року з’являється праця Фрідріха Ліста “Національна система політичної економії”. Автор критикував класичну політичну економію за її “хімеричний космополітизм” та ігнорування національних інтересів, за “мертвий матеріалізм”.

Друга третина ХІХ століття в Німеччині пройшла під знаком вивчення і втілення в практику ідей Ф. Ліста. Вони здійснили визначальний вплив на еволюцію економічної політики держави і сприяли її відродженню та переходу на передові економічні й політичні рубежі світу. Вже 1845 року на політичну арену виходить Отто фон Бісмарк, сповнений бажання бачити свою державу національно об’єднаною, красивою і сильною. І через два десятиліття постає єдина, велика Німеччина з могутньою економікою, з високим рівнем життя. Це дало змогу 1871-го розгромити Францію, увійти в Париж, знищивши імперію Наполеона ІІІ. Німеччина за короткий час стала активним гравцем процесу творення світової політики.

Духовність — це не міраж, не привид, а реальна сила. Економіка як культура, як практика господарювання не могла б виникнути без духовної аристократії — соціального прошарку як творця високих ідей, мрій, простору знання і культури мислення. Економічна теорія зароджується в лоні давньогрецької філософії — аристотелівської “метафізики”. Духовна аристократія — не випадкове явище, а результат тривалого розвитку культури. Тому так важливо виховувати, плекати національну духовність як іманентну складову й визначальну рису економічного буття. Із зникненням духовного ґрунту, основи зникне і сама економіка, а не лише культура. Тобто все те, чим живе і може жити людина.

Державна підтримка духовності національного — це підтримка шляхетного, а не нікчемного, високого, а не низького. Тільки так можна протистояти небезпеці порожнечі, яка дедалі більше оточує, поглинаючи в себе, як “чорна діра”, енергію буття, натхнення сподівань і впевненості у перевазі культурно-духовної аури. Дедалі більше стверджується пріоритет бізнесового, економічного, матеріального. Але не варто забувати, що під час пробудження національної свідомості найщиріших апологетів приватної та ринкової економіки постачала гуманітарна інтелігенція. Чи пам’ятає хто-небудь серед лідерів незалежності хоч одного банкіра, бізнесмена чи торгівця?

Ми не заперечуємо переваг ринкової економіки, тобто капіталізму. Але М. Вебер, творець “духу капіталізму”, дійшов висновку: нова капіталістична етика народилася не з користоловства і жадібності, а з прагнення здобути спасіння душі. Це призвело до виникнення якісно нової цивілізації. Якщо ми мріємо про нову, багату Україну, потрібно починати з духовного як осереддя серця й душі.

ІСНУВАННЯ БОГА ДОВЕЛА НАУКА!

72-річний професор Майкл Геллер, священник і фахівець з математики й метафізики, отримав найпрестижнішу в світі академічну нагороду — Темплтонську премію (820 тисяч фунтів стерлінгів) за дослідження, яке вказує на непрямі докази існування Бога, віраховані за допомогою математики.

На думку Темплтонівського фонду, який уже протягом 35 років нагороджує своєю премією за відкриття, що доводять духовну дійсність, “дослідження професора Геллера дало поштовх у метафізичних горизонтах науки”. Утім, теорії Геллера не стільки доводять існування Бога, скільки піддають сумніву матеріальний світ навколо нас. Геллер намагався вивести формулу, яка може пояснити все, навіть випадок, шляхом математичних розрахунків.

Майкл Геллер, професор факультету філософії Папської академії теології, прокоментував своє відкриття так: “Якщо нас цікавить першоджерело Всесвіту, нас має цікавити першоджерело математичних законів. Ми повертаємося до грандіозного Божого задуму Всесвіту, до питання про кінцеву причинність. Ставлячи ці питання, ми не з’ясуємо їхньої причини, ідеться про корінь усіх можливих причин. Наука — це спільні зусилля людського розуму прочитати Божий задум, за яким створено світ.”

Ось кілька цитат з рецензій: “Робота професора Геллера підводить до пошуку фундаментальної теорії творення. Його дослідження розташовуються після Ейнштейнових і квантової механіки, космології, фізики, чистій математиці, зокрема важлива його власна версія рівнянь Гейзенберга. Хоч його теорії не доводять існування Бога, вони, напевно, забезпечують непрямий доказ того, що Він існує”.

“Оскільки Всесвіт мав початок, можемо припустити, що був творець, стверджує Геллер. Але якщо Всесвіт цілком складається з самого себе, не маючи ніякої межі або краю, він не мав би ні початку, ні кінця: це просто було б. Яке тоді місце творця?”

“Він свідчить, що сучасні богослови повинні повернутися до традиційної доктрини, що створення Всесвіту було актом, який відбувся поза простором і часом”.

Російський учений, професор Башкирського держуніверситету Нахип Валітов науково довів існування всевидючого і всечуючого Бога. Монографію Нахипа Валітова “Вакуумные колебания при химическом возбуждении атомов, молекул и хаотичность силовых линий электромагнитного и гравитационного поля” надруковано 1996 року накладом 300 примірників. У ній професор Валітов спростовує тезу, що швидкість розповсюдження інформації не може перевищувати швидкість світла (300 тис. км за годину). Суть його відкриття така: строгою мовою формул професор Валітов довів, що будь-які об’єкти у Всесвіті взаємодіють один з одним миттєво, незалежно від відстані між ними. Інформація поширюється (силовими лініями електромагнитного та гравітаційного полів) майже миттєво. Теорія Валітова підтверджує християнське вчення, що Бог всевидючий і може карати за скоєне миттєво. Валітов перечитав Коран, Біблію й Тору і здивувався, наскільки точно в їхніх текстах означено суть його наукового відкриття. Думка матеріальна, упевнений учений, її можна миттєво зафіксувати з будь-якої точки Всесвіту.

За матеріалами
Інтернету підготував
Євген БУКЕТ

КОЗАЦЬКА СЛАВА

Богдана МОРОЗ
Фото автора

Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка спільно з Міжнародною асоціацією “Козацтво” провело низку заходів “Шляхами козацької слави”, присвячених 360-річчю Національно-визвольної війни українського народу під проводом Богдана Хмельницького та 240-річчю найбільшого в Україні повстання Коліївщина під проводом Максима Залізняка та Івана Гонта.

У Музеї гетьманства, який був одним зі співорганізаторів, відбулася науково-практична конференція “Козацька слава”. До участі запросили істориків, науковців, письменників, громадських і політичних діячів, козацьких отаманів, а також студентів Військового козацького ліцею ім. Святослава Хороброго, МАУП, учнів київських шкіл № 112 ім. Т. Шевченка та № 41 ім. З. Слюсаренка, ліцеїстів Військового ліцею ім. Івана Богуна.

Реалізація національної ідеї й побудова Української держави може відбуватися лише на українських національних засадах, на пізнанні славного минулого та вихованні підрастаючого покоління на героїчних прикладах боротьби лицарів-полководців Війська Запорозького, сподвижників Богдана Хмельницького: Івана Богуна, Максима Кривоноса, Івана Виговського, Григорія Гуляницького, Петра Дорошенка, Михайла Кричевського, Данила Нечая, Йосипа Глуха.

Велична сторінка нашої історії — Коліївщина, повстання козацтва і селян проти польського гноблення

1768 р. під проводом Максима Залізняка та Івана Гонта, оспіване в народних думах та в поемі Тараса Шевченка “Гайдамаки”.

Заслухавши доповіді й виступи провідних істориків, науковців, козацьких отаманів, викладачів, учителів, студентів, аспірантів, учнів про сучасний стан виховання юнацтва, учасники конференції ухвалили:

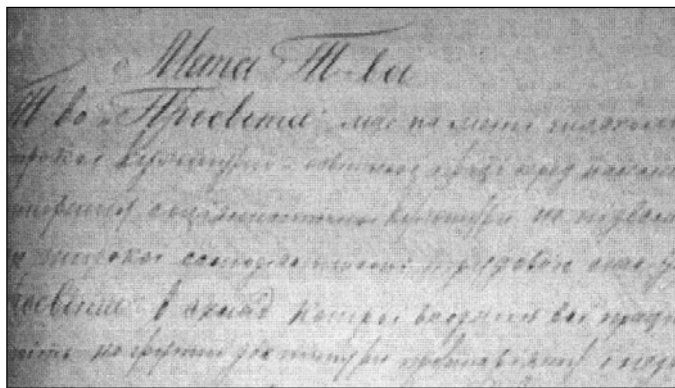
1. Домагатися від Міністерства освіти і науки України запровадити в шкільні програми та програми ВНЗ вивчення історичних героїчних подій періоду Національно-визвольної війни українського народу 1648—1654 років під проводом Богдана Хмельницького та періоду Коліївщини.

2. Звернутися з пропозицією до Міністерства культури та туризму про організацію туристичного маршруту “Козацька підкова”: Київ—Суботів—Чигирин—Батурин—Глухів—Новгород-Сіверський—Чернігів—Київ та подбати про відповідні умови для подорожей. Просити підтримки Президента.

3. Звернутися до міністра оборони України з пропозицією запровадити патріотично орієнтовану виховну роботу в українському війську на засадах козацького вишколу.

4. Звернутися до Козацької ради при Президентів України з пропозицією активізувати просвітницьку і виховну роботу, спрямовану на виховання української молоді на славних прикладах козацтва та її ватажків.

5. Звернутися до Президента України Віктора Ющенка з ініціативою створити в м. Києві Пантеон національних героїв.

● ДО 140-РІЧЧЯ “ПРОСВІТИ”

Євген БУКЕТ

Радянська влада на Київщині утвердилася лише на початку 1921 року. Під час громадянської війни осередки товариства “Просвіта”, що масово створювалися 1917 року, стали чи не єдиними культурними центрами українства. Більшовики, які прийшли до влади під гаслами народовладдя, на початку 20-х років прагнули використати “Просвіту” як один із механізмів своєї політики.

Державний архів Київської області зберігає примірник “зразкового Статуту” “Просвіти” 1921 року. Згідно з цим документом, мета товариства — “створення соціалістичної культури на підвалинах широкій самодіяльності трудових мас шляхом широкої культурно-освітньої праці серед населення”. “Просвіта”, до складу якої “входять всі працюючі”, мала провадити свою діяльність “на ґрунті диктатури пролетаріату”, боротися проти старого устрою і допомагати в державному будівництві. Зокрема, для досягнення мети Статут передбачав тісну співпрацю осередків товариства з відділами народосвіти та іншими культурно-освітніми установами.

У справі про діяльність “Просвіти” в Обухівській волості є супровідний документ до “зразкового Статуту”, адресований “всім губнаросвітам”. У ньому пропонували вжити заходів, щоб:

1. Зорганізувати діяльність товариств “Просвіта” згідно з наданим зразковим Статутом, всім надати повне державне утримання.

2. Внести цілком нові “Просвіти” в сітку державних культурно-просвітніх установ і надати повне державне утримання.

В УМОВАХ РАДЯНСЬКОГО РЕЖИМУ

3. “Просвіти”, котрі упорно стоятимуть на шляху контрреволюції і бойового націоналізму, не піддаючись впливу відділів народосвіти, треба поступово, але рішуче ліквідувати.

4. Подбати, аби в кожній “Просвіті” були люди з тривкими пролетарськими поглядами, під доглядом і впливом яких проводилась би праця “Просвіти” і наближення “Просвіти” до відділів народосвіти”.

Такі рекомендації мали фатальні наслідки для товариства. Осередки, які відмовлялися працювати під наглядом органів радянської влади, “ліквідували”, їхніх керівників заарештовували й ув’язнювали. “Сексотти”, що діяли в кожній “Просвіті”, повідомляли відповідні органи, яку діяльність провадило товариство. Якщо ця діяльність комусь не подобалася, осередок ліквідували. Ті “Просвіти”, що виконували всі настанови більшовицького керівництва, перетворювалися на звичайні лікнепи, хати-читальні, театральні гуртки і хори, втрачаючи просвітницьку функцію.

Про масштаби цієї роботи свідчать порівняльні статистичні дані про кількість “Просвіти” в округах Київської губернії, опубліковані у “Списку поселень Київщини” 1924 року: місто Київ 1922 р. — 1; 1923 р. — 1; Білоцерківська округа відповідно 181 і 89; Бердичівська — 99 і 51; Київська — 176 і 73; Малинська — 22 і 7; Уманська — 142 і 71; Черкаська — 108 і 65; Шевченківська (Корсунська) — 105 і 10. Усього: 1922 р. — 834; 1923 р. — 367.

ДІЯЛЬНІСТЬ НАДДНІПРЯНСЬКИХ ПРОСВІТЯН

Анатолій ЗБОРОВСЬКИЙ,
м. Ірпінь Київської обл.

Нещодавно у видавництві Київського національного університету імені Тараса Шевченка вийшов друком шостий випуск збірника “Часопис української історії”.

Видання містить статті, що на основі архівних документів і опублікованих матеріалів висвітлюють різні аспекти історії України. Зокрема, розглянуто діяльність “Просвіти” у Наддніпрянській Україні.

Доктор історичних наук, професор Дмитро Розовик у статті “Культурно-освітня діяльність товариства “Просвіта” ім. Т. Шевченка Києва у 1906—1920 рр. Перший період (1906—1910 рр.)” робить висновок: “Просвітяни налагодили випуск україномовної навчальної, художньої, суспільно-політичної літератури, допомагали видавати українську періодику, відкривали національні навчальні заклади, підтримували розвиток образотворчого мистецтва, поширювали в масах ідеї, спрямовані на відродження Української держави”.

“Просвіту” у Києві було створено 1906 року після того, як царський уряд під тиском революційних подій дозволив громадській організації. 1910-го київську “Просвіту” захищали, оскільки вона була дуже популярною та несла у маси “соціально пробудження в людей та національно-визвольні ідеї”.

Аспірантка Наталія Грибодова у статті “Діяльність товариств “Просвіта” в Наддніпрянській Україні (1905—1921 рр.)” розглядає історіографію проблеми і зазначає: “Достатньо повно висвітлено роль “Просвіти” у формуванні національної свідомості українського народу. Проте треба зауважити, що ґрунтовно досліджено діяльність товариств “Просвіта” в Галичині, а у межах Наддніпрянщини загалом ця проблема потребує подальшого вивчення”.

Катерина МАЛИШЕВСЬКА,
м. Маріуполь Донецької обл.

У рамках проекту Маріупольського осередку ВУТ “Просвіта” “Сторінками національно-визвольної боротьби українського народу за незалежність” в Палаці культури селища Камінь Іллічівського району відбувся ювілейний вечір-концерт, присвячений 125-річчю українського театру корифеїв та 50-річчю аматорського театрального гурту “Ластівка”, який працював у цьому виселку в 1961—1973 рр. На вечір зібралися колишні учасники цього колективу та шкільних клубів українського мистецтва “Червона хустина” і “Жива ватра” (1975—1990 рр.).

Організатором і керівником усіх цих творчих колективів протягом 30 років був дипломант республіканського конкурсу читців, відмінник народної освіти УРСР, учитель української мови та літератури Іван Бондар, якому нещодавно виповнилося 70.

“Час тільки підкреслює велич патріотичного чину, який здійснили М. Кропивницький, М. Старицький, І. Карпенко-Карий, М. Садовський,

ЇХ ОКРИЛЮВАЛА ЛЮБОВ ДО УКРАЇНИ

П. Саксаганський, М. Заньковецька для національного і духовного відродження України в часи, коли вона переживала страшний імперський морок, коли саме слово українське було під забороною”, — сказав він на вечорі. І. Бондар вважає, що багато п’єс М. Кропивницького та І. Карпенка-Карого актуальні досі.

Концертну частину вечора відкрив Народний молодіжний оркестр Палацу металургів заводу Ілліча під керівництвом Валентина Кашкеля. Солостка Ольга Мойсєва виконала пісню О. Білаша “Ластівка”, яка була гімном драмгуртківців під час їхніх гастролей селами Приазов’я у 60-ті роки.

І. Бондар прочитав уривок з поеми-симфонії П. Тичини “Сковорода”, який 1972 р. під час виступу “Ластівки” в Донецькому університеті цензори вилучили з програми вечора, присвяченого 250-річчю з дня народження Григорія Сковороди.

Старший викладач ПДТУ Ж. Милашенко говорила про атмосферу

політичного життя 60-х рр. минулого століття, про причини, які покликали до життя драматичний гурт “Ластівка”. Вона підкреслила, що дружно підтримку надавали М. І. Мерзлікін (пізніше головний режисер Київського ТЮГу), художники з Києва В. Зарецький та його дружина А. Горська.

В. Арабаджі, майор МВС у відставці, зупинився на виставах “97” Миколи Куліша та “Оргія” Лесі Українки. “І все це відбувалося напередодні “січневих зачисток” української інтелігенції 1972 р.”. Він згадав, як працював з гуртом у виховно-трудою колонії, де теж влаштували українські вечори.

Ольга Стебельська, вчителька української мови, прочитала уривок з листа-посвяти Іванові Бондарю “Тому, хто крила дав...”: “Саме тоді ми, випускники школи № 19, встигли скупити всі примірники твору, що надійшли до Жданова (йдеться про “Собор” Олесе Гончара). Прочитавши роман, написали твір на тему “Бережіть собор душі своєї”.

Тоді, коли Ви намагалися плекати собори наших душ, компартійні бонзи різали ці душі живо, приклеївши Вам ярлик “ідеологічного диверсанта”. З погляду прожитих років розуміємо: це був складний іспит на мужність і мудрість, який Ви склали на “відмінно”.

У заключному слові Іван Бондар згадав липень 1988 р., коли газета “Літературна Україна” опублікувала уривок зі “Звернення до молоді України”, в якому гуртківці закликали вступати в Товариство української мови ім. Т. Шевченка, а у вересні гурток “Червона хустина” захищав честь Донеччини на першому Всеукраїнському святі рідної мови в Кіровограді.

1989 р. відбулися дві знакові для Маріуполя події: у березні на вечорі Т. Шевченка у драмтеатрі вперше було піднято три національні синьо-жовті прапори, один з яких встигли зняти працівники КДБ. Організатором акції був Л. С. Гудз. Учасники вечора тепло

привітали Любомира Степановича квітами та віршем В. Арабаджі “Україні...”, який автор присвятив йому та його батькові — воякові УПА.

Наприкінці 1989-го Івана Бондаря було обрано першим співголовою Товариства української мови ім. Т. Шевченка у Жовтневому районі Маріуполя.

“Розвиток українського народного театру в другій половині XIX ст. (за часів Російської імперії), як і через 100 років, у другій половині XX ст. (за радянської імперії), відповідав завданням боротьби українського народу за незалежність!” — підсумував ювіляр.

Присутні ознайомилися з виставкою світлин (понад 300), які розповідають про найголовніші вистави колективів. Серед вистав “Назар Стодоля” Т. Шевченка, “Безталанна” І. Карпенка-Карого, “Дай серцю волю, заведе в неволю” М. Кропивницького, “Лісова пісня”, “Оргія” Лесі Українки, “97” М. Куліша, “Сковорода” П. Тичини, “Маруся Чурай” Ліни Костенко.

«ЦЕРКВА НАЧЕ СПУСКАЛАСЯ З НЕБЕС НА ЗЕМЛЮ»

Ця цікава просвітянська родина добре відома й шанована в Чернігові. Глава її — отець Мирон, настоятель П'ятницької церкви — одного з двох храмів міста, що належать до Київського патріархату. Ганна Арсенич-Баран — педагог, викладач кафедри української мови й літератури обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, член Національної спілки письменників України, авторка дев'яти поетичних і прозових книг. І улюбленець родини син Іванко. Дуже серйозний, каже мама. Украй заклопотаний, адже у 13 років поєднує навчання у звичайній і музичній школах (грає на фортепіано і скрипці) та ще й літературну творчість. Іван — автор п'яти книжечок.

З цією дружною родиною ми зустрілися біля П'ятницької церкви після служби, яку відправив отець Мирон. А пані Ганна тут ще й регент церковного хору. Чарівний сквер у центрі міста. Красуня-церква XI століття, один із п'яти храмів Чернігова домонгольського періоду (більше нема в жодному місті України).

Петро АНТОНЕНКО
Фото автора

— Пані Ганно, напевно, Ви добре знаєте історію Вашого старовинного роду Арсеничів, відомого просвітянського роду Галичини?

— Мої предки були учасниками українських визвольних змагань. Січовими Стрільцями були дідусь, його рідні й двоюрідні брати. Під час Другої світової війни обидва мої дідусі були в ОУН-УПА. Батькового тата ще на початку війни фашисти заарештували й ув'язнили у концтаборі. Після війни він повернувся. А маминого тата 1948 року заарештував НКВС. За участь в УПА його заслали у концтабір на Північ, звідки він так і не повернувся.

Арсеничі були активними членами “Просвіти” від її заснування. Дідусь по татові був учителем народної школи, яку створила “Просвіта”. Тоді, у 20-ті роки, за Польщі, саме “Просвіта” відкривала українські школи в Галичині. У мене навіть є одна новела на документальній основі: про те, як мій дід власним коштом учив у школі сусідського циганського хлопчика Федора. Той потім став зв'язковим УПА, його більшовики заарештували і відправили на заслання.

До моїх батьків ставлення було як до дітей членів ОУН-УПА. Радянська влада не допускала їх до жодної професії, в якій би вони могли реалізуватися творчо. Тому вони закінчили торговельні заклади. Працювали в торгівлі, а тато ще й у колгоспі, на заводі. Обоє були людьми цікавими, творчими, ерудованими. Не знаю, чи хтось у нашому селі передплачував стільки газет і журналів, як вони. Мали й власну бібліотеку. Батьки дуже багато дали мені в житті. Мама й сьогодні часто приїз-

дить із нашого села Нижній Березів, що в Косівському районі Івано-Франківщини, до нас у Чернігів, і дуже багато дає для духовного, творчого виховання онука Іванка.

— Коли Ви зустрілися зі своїм майбутнім чоловіком?

— Ми навчалися в одній групі Івано-Франківського педінституту. За першою освітою чоловік — філолог. Теж галичанин. Уже на другому курсі, ще зовсім юними, одружилися. Після закінчення інституту працювали разом у школі в Косівському районі. А потім чоловік вступив до духовної семінарії. Згодом переїхав до Чернігова. Тут лише набирала сили Українська Церква Київського патріархату. А невдовзі забрав і нас із сином. І ось — в'їжджаємо в місто з боку Києва. І ніби спускається з неба Катерининська церква. У мене навіть перехопило подих, не знаю, коли й видихнула. Це перше неймовірне враження.

Дуже люблю Чернігів. Завжди кажу: у мене є Батьківщина — та, де батьківський дім, батьківський поріг, кращого за це на землі нема. Але є ще одна Батьківщина — Чернігів.

— Маєте близько десятка поетичних і прозових книг. Як це починалося?

— Захопилася ще в студентські роки. Першу книжку надрукувала 1997 року. Ця збірка поезій “Рушник на калині” вийшла друком у Косові. І підштовхнув до її видання мій чоловік. Я навіть не думала про видання, писала щось у блокнот. Але отець Мирон сказав: “Або ти видаєш книжку, або ці блокноти палимо”. Як завжди, поставив питання руба. То я кажу: краще видати, ніж палити. А потім народилися друга, третя книжка. Майже всі видано в Косові. В Чернігові надруковано новий роман “Тиха вулиця вечірнього міста”.

— Який вплив має духовність, релігія на Вашу творчість?

— Духовність — дуже складне, об'ємне поняття. Релігія, віра — це основне, первинне. А далі йдуть порухи душі людської. У цьому світі все від Бога: краса, яку ми бачимо, яку передаємо у творчості. Бог любить все красиве, тому, думаю, все взаємопов'язано. Окрім того, намагаюсь у своїх творах пропагувати моральні істини, основні заповіді — любити Бога і ближнього. Християнський вплив відчуваю у своїх творах.

— Тепер про зовсім юного письменника Вашої родини.

— Перша книжка в Іванка вийшла, коли йому було 5 років, хоч віршувати він почав з трьох. Зараз готує шосту книжку. Чотири книги вийшли також у Косові, п'ята — в Києві у видавництві “Ярославів Вал”, завдячуючи Лізі українських меценатів та Михайлові Слабошпицькому.

— Як твори виконує ваш церковний хор?

— Дуже багато творів на слова українських поетів. Літургія, яку виконуємо на службі, частково українська народна літургія, частину музики написала моя двоюрідна сестра Ганна Гнатишак, відома в Галичині композиторка. Живе вона в нашому селі Нижній Березів. Вона видала кілька альбомів. Це і церковна, і світська музика. Чимало християнських музичних творів сестра написала на своїй моїй вірші. Незабаром вийде у світ третя книга її пісень.

— Ваша родина якось особливо святкує Великдень?

— Як і всі віряни, у родинному колі. Але цього року хочу запропонувати нашим парафіянам відзначити Великдень дещо незвично для них, по-галичанськи. У Галичині біля

церкви влаштовують веселі масові ігри. Власне на Великдень і протягом двох наступних днів, а потім у “провідну” неділю, тобто через тижень після Великодня. Тому ми хочемо й тут, біля нашої П'ятницької церкви, провести такі “вербові гаївки”. Вже готуємося, розучуємо пісні, хороводи. Готується наш церковний хор, інші віряни. Святкуватимуть усі: і дорослі, й діти.

— У нас на Поліссі такого нема...

— Це звичай не лише галицький, він був раніше в усій Україні, просто тут його викоринили, а там зберегли. Але ми візьмемо й галицькі веснянки, й сіверські чи загалом Лівобережжя. Це й буде, як кажуть, схід і захід — разом!

— Дякую, пані Ганно. А тепер — запитання до Вашої родини.

— Іване, які у тебе вподобання, чим займаєшся особливо охоче?

Пасхальне послання Патріарха Київського і всієї Руси-України ФІЛАРЕТА преосвященним архіпастирям, боголюбивим пастирям, чесному чернецтву та всім вірним Української Православної Церкви Київського патріархату

Закінчення. Поч. на с. 1

спілкування з Богом — джерелом життя і любові. Воскресіння Христове дає нам не тільки надію, а й силу для перемоги духовної смерті.

Пасха — свято братерства всього людства. Цього дня кожен християнин повинен подивитися на людину як на найбільший скарб, побачити в ній свого брата і сестру, порадіти з нею, як зі своїм другом. Великодня радість спонукає християн до взаємних обіймів. Великодне христосування — це момент, коли християни мають почуватися справжніми братами. Ми раді, що останнім часом загорівся вогник любові між Українською Православною Церквою Київського патріархату та Українською Православною Церквою Московського патріархату. Це зміцнює нашу надію на утворення єдиної Помісної Української Православної Церкви. Цього року Київський патріархат святкуватиме 900-ліття Михайлів-

ського Золотоверхого монастиря, а також 1020-ліття хрещення Руси-України. Святкування хрещення Руси-України проводитиметься на державному рівні. Сподіваємось, що Київська купіль хрещення сприятиме примиренню православних і стане кроком до утвердження Єдиної Помісної Церкви.

Поздоровляю вас, преосвященні архіпастирі, всесечні отці, дорогі браття і сестри, зі святом Воскресіння Христового! Поздоровляю з Пасхою Президента України Віктора Ющенка, Верховну Раду, Уряд, Збройні сили, християн усіх Церков і весь український народ! Сердечно вітаю з пасхальним святом усіх українців в усіх країнах світу, на всіх континентах.

Нехай світло Воскресіння Христового зберігає в наших серцях радість життя, взаємну любов, братерство між людьми і мир між народами. А ми, сини і дочки Небесного Отця, зміцнені перемогою життя над смертю, добра над злом, пробачимо один одному провини; натхненні Божественною любов'ю, обіймемо один одного і промовимо: *Воистину Христос Воскрес!*

ФІЛАРЕТ, Патріарх Київський і всієї Руси-України
Пасха Христова 2008 року м. Київ

Фото Оксани Цацури

● ДО 130-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ

Народився я 23 квітня 1878 року в селі Богданівка на Полтавщині. Батько мій походив з старого козацького роду, що в кінці XVIII ст. одержав звання дворянства. Учився з 1888 р. по 1898 р. в Роменській духовній школі і Полтавській духовній семінарії. Моїми молодшими товаришами у семінарії були Симон Петлюра і Володимир Щепотьев, що потім був професором і відомим ученим-літературознавцем, членом СВУ, засудженим 1930 р. Серед семінаристів тоді панували українські національні настрої, до чого великою мірою спричинився вчитель співи й талановитий диригент Іван Миколайович Різенко.

Учився і поводив себе в семінарії дуже добре. Але на останньому курсі я учинив великий скандал інспекторові семінарії архимандритові Агапітові, який згодом був Катеринославським архієпископом. Річ у тому, що він приймав доноси. Це потім відбилося на моїй дальшій долі. Коли після закінчення семінарії я хотів 1898 р. вступити до Київської духовної академії, мене не допустили до конкурсного іспиту як бунтівника. Так мене схарактеризував архимандрит Агапіт, що сам був вихованцем Київської академії і, як писав мені, не хотів допустити мене до вступу в його альма матер. Рік я був учителем народної школи в селі Блотниця Прилуцького повіту.

В 1899 р. я вступив до Московської духовної академії. Тут існував досить міцний український гурток, очолюваний Андрієм Левицьким, братом архієпископа Партенія, одного з перекладачів Святого Письма на українську мову. Я був активним членом гуртка, виступав з доповідями, брав участь в організації Шевченківських свят і т. ін. Будучи студентом третього курсу, я під впливом книжки академіка Ольденбурга “Будда” написав поему “Сідхарта”, а в скорому часі оповідання “Німії”, яке було надруковане в 1907 р. в збірнику моїх творів “Пісня в кайданах”.

Після закінчення академії в 1903 р. учителював я короткий час

ГРИГОРІЙ ВАЩЕНКО: МОЯ АВТОБІОГРАФІЯ

в Полтавській єпархіяльній жіночій школі, а в початку 1904 був звідти переведений до міста Кутаїс на посаду вчителя духовної школи. В 1905 р., коли на Україні розгорнувся революційний рух, я повернувся до Полтави і зайняв посаду вчителя комерційної школи, єпархіяльної жіночої школи й учительської семінарії на Шведській Могилі. В кінці 1905 року вибухнуло селянське повстання в селі Сорочинців на Миргородщині, а слідом за ним таке ж повстання в селі Бердянка на Костянтиноградщині. З двома колегами з учительської семінарії на Шведській Могилі я поїхав до Бердянки, зібрав інформацію про урядові езекуції над селянами і вмістив про це допис в газеті “Полтавщина”. Внаслідок цього мені довелося в 1906 р. виїхати на північ в місто Тихвин, де я став учителем духовної школи, а потім учителем жіночої гімназії й реальної школи. В Тихвині я написав п’єсу “Сліпий” (що була надрукована окремою книжкою), оповідання “Самотній” та “Феєрія” і першу частину великої повісті “До ґрунту”, що вийшла в Києві під псевдонімом Г. Васильєвський. Хоч критика дуже прихильно зустріла мою п’єсу і збірник “До ґрунту”, я в 1911 р. під впливом творів відомого ученого Лесгафта відійшов від літератури і захопився питаннями психології й педагогі-

ки. В 1912 р. я перейшов до Тульчина на Поділлі, а потім до Ромна на Полтавщині, де був учителем духовної школи, жіночої гімназії і комерційної школи.

В 1917 р., після лютневої революції в Україні розпочався потужний національний рух; я брав участь в перекаліфікації українського учительства і разом з професором історії Мірзою-Авак’янц читав лекції на курсах учителів в Прилуках, Ромні, Хоролі. В 1917 р. був призначений на посаду лектора педагогіки й психології в Полтавському учительському інституті. В скорому

довідались большевики і арештували трьох педагогів. Були б арештували й мене, але коли довідались, що я при денікінцях якийсь час сидів в одній камері з тов. Віктором, який був членом большевицької “трійки”, то залишили мене на свободі, зобов’язавши мене не виїздити з Полтави. Все-таки в 1921 р. я внаслідок клопотання студентів виїхав до села Білики, куди була перенесена учительська школа.

Період з 1921 до кінця 1923 рр. був найактивнішим періодом в моєму житті. Я поставив завдання зробити з учительської

школи в Біликах справжню українську педагогічну школу, що готувала б народних учителів-патріотів, міцно зв’язаних з селом, добре озброєних знаннями і педагогічною технікою. В цьому я зустрів велику підтримку з боку студентів, природника Ілька Педана і керівника пришкільної майстерні, колишнього полковника Вержемківського. З допомогою їх і студентів при школі постали добре організовані природничі й педагогічні кабінети. Під керівництвом моїм і Вержемківського студенти виготовляли приладдя для психологічних експериментів: техістоскоп, ергограф, естезіометр і т. ін. Вержемківський удосконалив циркуль для вимірювання голови. За допомогою цих приладів в педагогічному кабінеті розгорнулися експериментальні психологічні дослідження. В першій класі зразкової школи під керівництвом моєї дружини студенти застосували при навчанні грамоти методу Монтесорі. Крім того, при школі був організований прекрасний хор і драматичний гурток, що притягли велику увагу місцевих селян. Літом 1923 р. була організована виставка педагогічних шкіл. На цій виставці найбільшу увагу відвідувачів притягнули експонати Білицької школи, що було відзначено і в пресі.

Але школу завалили комсомольці. Вони намагалися підкорити своєму впливові студентів, але це їм не пощастило. Тоді вони повели наступ на мене шляхом доносів, статей у пресі і т. ін. Становище їх зміцнилось, коли в 1922 р. на посаду викладача діямату був призначений ренегат МIRON Логвин, а керівницею комсомолу стала Роза Абрамович. Нарешті в початку 1923 р. був призначений на посаду політкомісара школи Казанівський. Ця трійка разом з комсомолом при підтримці деякого із викладачів повила проти мене рішучий наступ. Вони домоглися того, що в грудні 1923 р. я був притягнутий до суду при волосному виконкомі. Суд цей закінчився б для мене трагічно, якщо б під час судового процесу не виникла гостра суперечка між політрукком Казанівським і головою виконкому Шевенком. Процес продовжувався до пізньої ночі, і закінчення його віднесено на другий день. Я скористав з нього і зразу ж виїхав до Полтави. Коли зранку я прийшов до професійного відділу освіти, там уже був Казанівський, що поскаржився на мене і вимагав, щоб відділ освіти вніс у ЧК вимогу заарештувати мене. Але завідувачий відділом професійної освіти М. Фарбер не дав певної відповіді Казанівсько-

му, а мені пропонував залишити Білики і обняти посаду керівника педагогічної комісії при ІНО.

В 1925 р. Нарком Освіти СРСР надав мені звання професора і затвердив на посаді керівника педагогічної катедри при ІНО. В 1931 р. при катедрі педагогіки була організована під моїм керівництвом аспірантська група. За цей час я написав чимало наукових праць: “Загальні методи навчання”, підручник з дидактики для педвузів, “Прагматизм, як методологічна основа методи проектів”, “Пришкільні майстерні” та інші. В кінці 1933 р. я несподівано для себе був обвинувачений в буржуазному націоналізмі і, як “ворог народу”, звільнений з інституту, з учительської професійної спілки і секції наукових робітників. Більше як два з половиною роки я був без роботи, а потім поїхав до Москви і з початку осені 1936 р. одержав посаду професора і керівника катедри педагогіки при Сталінградському педагогічному інституті. Там я брав участь в науковій роботі і, між іншим, написав декілька статей; між ними статтю “Детские вопросы в форме почему”, яка зарахована в число рекомендованої літератури в “Психології” Рубінштейна. В 1940 р. мене запросили повернутись до Полтавського педагогічного інституту і обняти посаду керівника педагогіки і аспірантської групи.

В 1943 р., під час німецької окупації України, я виїхав з Полтави до Києва і після великих біженських пригод в 1945 р. опинився з родиною в Німеччині. Тут я обняв посаду професора педагогіки при УВУ в Мюнхені, а в 1950 р. був обраний на пост ректора Богословської академії. В Німеччині я продовжував свою наукову роботу, працював з СУМом, написав чимало робіт на педагогічні теми.

Мої основні роботи, написані або виправлені в Німеччині:

- 1) Загальні методи навчання, 4 частини (курс лекцій для студентів УВУ).
- 2) Завдання виховання української молоді.
- 3) Виховний ідеал, 2 частини.
- 4) Релігія і майбутнє людства.
- 5) Основні лінії в розвитку советської педагогіки і школи.
- 6) Соціалізм і індивідуалізм в світлі християнства.
- 7) Містика й наука.
- 8) Виховання волі й характеру (2 частини).
- 9) Свобода волі як філософська і педагогічна проблема.
- 10) Виховання мужності й героїзму.
- 11) Релігійне виховання молоді.
- 12) Виховання організованості і дисциплінованості.
- 13) Виховання любові до Батьківщини.
- 14) Виховання бадьорости і життєрадісності.
- 15) Тіловиховання як засіб виховання волі й характеру.
- 16) Виховна роль мистецтва.
- 17) Національні рухи на Полтавщині.
- 18) Макаренко — найбільший советський педагог.
- 19) Традиційне коріння большевицького тоталітаризму і підступства.
- 20) Психологія в СРСР (перекладено на німецьку і шведську мови).
- 21) Проект системи освіти в самостійній Україні.
- 22) Основи естетичного виховання.
- 23) Олександр Македонський (психологічна характеристика).
- 24) Періоди в розвитку дитини і дитяча література.
- 25) Хвороби в галузі національної пам’яті.

Спогади:

- 1) Історія однієї школи.
- 2) Спогади про німецьку окупацію в Полтаві і на Полтавщині.
- 3) Пригоди втікачів з пекла.
- 4) “Перемога” і “Нагорода” (спогади про переслідування большевиками українських педагогів в 1934—1935 роках).

БЕРЕЖІМО СВІЙ ДІМ!

І. ТРИНІВ,
м. Рогатин,
Івано-Франківська обл.

Педагогічний та студентський колективи коледжу м. Рогатин Івано-Франківської області відгукнулися на звернення Президента України Віктора Ющенка про проведення акції “Україна — наш дім. Збережемо його!”

У закладі проходять місячники благоустрою території коледжу і міста. Було створено штаб керівництва акції, який координує дії з місцевою владою та засобами інформації, організовує забезпечення інвентарем, оздоблювальним та посадковим матеріалом учасників, контролює виконання завдань.

Ще в березні студенти ліквідували стихійне сміттєзвалище, обрізали дерева і розчистили кущі на території коледжу. Викладачі разом з директором садили дерева в парку Слави борцям —

героям за волю України.

Традиційно у закладі проходять тижні циклових комісій з природоохоронною тематикою заходів. Так, проведено тижні ветеринарних технологічних дисциплін на теми, пов’язані з охо-

роною природи, з проблемами людства та хвороб. Спільно з районним центром зайнятості провели День відкритих дверей, на якому учні випускних класів шкільного району ознайомилися з нашим навчальним закладом і профе-

сійною майстерністю випускників на конкурсі “Кращий за професією” за спеціальністю “Ветеринарна медицина”.

Розпочато реконструкцію даху головного корпусу коледжу, опалювальної системи і навчального автотрактородому.

Викладачі провели виховну годину “З любов’ю і тривогою про живе” для студентів молодших курсів, щоб зосередити увагу на глобальних екологічних проблемах, ознайомити з інформацією про стан навколишнього середовища.

Проведено кінолекторій, де особливу цікавість студентів викликав фільм “Жива вода”.

Студенти коледжу посадили 20 га дубового та кленового лісу, плануємо посадити дерева на берегах водойм, на узбіччях автошляхів. Біля коледжу висадили троянди, братчики, саджанці живоплоту і дуба. Хочемо бачити наш дім зеленим! Бережімо його!

Святослав МІЗЕРНЮК

МАНДРІВКА ПО ЗНАННЯ?

Світовий економічний розвиток та конкурентоспроможність дедалі більше залежать від упровадження новітніх інтернет-технологій, які змінюють взаємодію людини і світу, створюючи й нові форми освіти, і ринки без торговельних площ, забезпечують працю компаній без звичних офісів і необмежений миттєвий доступ до світових баз інформації. Але, незважаючи на всі ноу-хау, головним надбанням кожної країни залишається людський ресурс. Розумних, освічених людей, їхніх працюючих рук потребують у всьому світі. За володіння цим багатством розгортається справжня війна.

Світова глобалізація щодень пришвидшується, а доба інформаційно-комп'ютерних технологій невідворотно змінює й усталені стереотипи, й економічні, освітні, життєві орієнтири більшості країн.

Україна також намагається не залишитися на узбіччі. Тож, попри політичні чвари, Верховна Рада ратифікувала вступ України до СОТ.

У глобальному світі, де кордони більше не спиняють вільного руху людських потоків, владам країн, як і працедавцям, стає дедалі важче знаходити фінансові мотивації, щоб залишити найманих працівників у себе. Наприклад, тепер трудова міграція німців у США — звичне явище, а поляків — у Німеччину, українців — у Польщу; до нас їдуть з Азії... Через це уряди багатьох країн стикаються з тим, що на їхніх територіях кваліфікованих працівників нема.

Україна, яка за останні десятиліття стала донором робочої сили, втратила, за різними оцінками, від 4 до 7 мільйонів громадян, які працюють в ЄС та Росії.

За даними дослідження Міжнародного благодійного фонду “Карітас Україна” та співробітників Інституту народознавства НАН України, серед заробітчан, які працюють у ЄС та Росії, майже 80 % українців мають намір повернутися в Україну. Але майже стільки ж респондентів не знають, коли це буде. Мігранти зі стажем пригадують, що як тільки приїхали на заробітки, сподівалися повернутися за рік-два, однак залишаються тут і досі через потребу матеріально забезпечити своїх рідних.

Найвірогідніше повернення українських мігрантів, вік яких на межі 60. Натомість молодь у пошуках роботи будь-що прагне залишитися за кордоном.

Тож і не дивно, що попри незначне повернення заробітчан в Україну з Греції чи Португалії, ще більше їх виїжджає до Євросоюзу і Росії: і тих, хто має легальний статус на проживання та працю за кордоном, і тих, хто не-

легально їде та працевлаштовується там. Хоч маючи дозвіл на працю в одній країні, наші заробітчани їдуть до іншої, де працюють нелегально заради кращих умов праці та вищого заробітку; наприклад, з Чехії чи Португалії — до Іспанії. Уже традиційно українці обслуговують приватні помешкання, доглядають дітей та літніх людей; працюють на будівництві, у сфері послуг, ресторанному та готельному бізнесі. Нині наших співвітчизників охоче запрошують і на більш кваліфіковані та краще оплачувані посади.

Завідувач сектору етнонаціональних досліджень Інституту народознавства НАНУ Ігор Марков на прес-конференції в УНІАН розповів і про поширення “вторинної міграції”: українські громадяни приїжджають до своїх родичів або друзів, які вже влаштувалися за кордоном.

Наші заробітчани купують у кредит помешкання в Італії, Греції, Іспанії, Португалії. Отож матеріальний добробут українців у цих країнах значно поліпшився: українці потроху “втяглися в життя” в країнах ЄС, для багатьох із них невід’ємним надбанням є існуюча там повага до людських прав, розвинена інфраструктура. Однак не все так безхмарно: чимало людей через своє нелегальне становище потрапляє у рабські умови життя і праці; найбільша небезпека — на півдні Італії та в Росії.

Доки в Україні не створять сприятливого інвестиційного клімату, що дасть поштовх для розвитку конкурентоспроможних у світі галузей економіки та забезпечить формування якісного нового ринку праці, доти діти сподіватися на масове повернення мігрантів до України.

Якщо раніше люди їхали на будь-яку некваліфіковану роботу, сподівуючись заробити й повернутися в Україну, то зараз талановита молодь намагається спочатку виїхати на навчання, а вже згодом залишитися там жити і працювати.

11—13 квітня в Українському домі відбулися Міжнародна виставка “Освіта і кар’єра — Абітурієнт 2008” та Четверта виставка закордонних навчальних закладів “Education

Колаж Євгена Букета

abroad—2008”. З-поміж українських ВНЗ привертала увагу кольорові інформаційні стенди про університети, коледжі, школи у Великобританії, Австралії, Естонії, Польщі, Латвії, на Кіпрі, в Угорщині, Італії, Швеції, Греції, Канаді, Росії, Німеччині, запрошуючи нашу молодь до себе на навчання. Напевно, буклети, які пропонують закордонні інститути, змусять замислитися не одну молодшу людину, куди їй піти навчатися. Тим паче, що для творчої обдарованої навчання обіцяють безкоштовне.

Поспілкувавшись біля стендів з молоддю, я був приємно здивований рівнем знань української мови представників польських ВНЗ. З’ясувалося, що молоді люди — наші співвітчизники, які поїхали туди вчитися, там і залишилися, й не поспішають повертатися. Отже, поки українська влада розмірковує, як незалежним тестуванням побороти хабарництво у вищій освіті, закордонні вищі навчальні заклади переманюють нашу талановиту молодь.

То хто ж забезпечуватиме професійними знаннями розквіт нашої країни?

Це питання турбує і ділові українські кола, фахівці та бізнесмени яких зібралися на Всеукраїнський форум “Бізнес і освіта: неминучість співпраці”, який відбувся 11 квітня в Українському домі.

Нестачу висококваліфікованих кадрів уже нині гостро відчуває український бізнес. Адаже зростання економіки та розвиток компаній змушує їх вести з конкурентами “війну за таланти”. Але випускники українських ВНЗ мають дуже низький рівень практичних знань та кваліфікації, щоб задовольнити вимоги працедавців. Тому вони змушені перевіряти справжній рівень знань, оскільки наявність диплома як документа про вищу освіту не гарантує її якості.

Кваліфікаційний рівень свідоцтв чи дипломів в Україні загалом недосконалий, бо не дає об’єктивної інформації про глибину і якість одержаних знань та навичок, уміння застосовувати їх на практиці, тобто не відповідає реальним запитам ринку праці. Тому учасники зібрання наголошували на гострій потребі розробляти сучасні освітні стандарти, оскільки більшість випускників має лише теоретичні знання, яких недостатньо для успішного застосування в сучасному бізнесі.

Перший секретар Посольства Королівства Нідерланди у Києві Пітер ван Фліт розповів, що їхні студенти майже 40 % навчального часу витрачають саме на здобуття практичних навичок безпосередньо в компанії. Ішлося і про потребу змінювати саму стратегію навчання: вчитель має вчити учнів не свого минулого, а їхнього майбутнього!

А якщо зважити на те, що сьогодні в Україні майже 3 мільйони студентів, то перебування освітніх пріоритетів вимагає значних зусиль. Але на світовому глобалізованому ринку успішною буде лише та країна, чий науковий та освітній потенціал забезпечить і сам розвиток новітнім науково містким технологіям.

Отже, сучасна “війна за таланти” продовжується у всьому світі. Та хто ж розвиватиме українську науку в XXI столітті? Можливо, наші діти й онуки... Чи — китайці, корейці, в’єтнамці й... африканці?!

КОМП’ЮТЕРНІ КЛАСИ ДЛЯ ШКІЛ УКРАЇНИ

Петро АНТОНЕНКО

Третій рік поспіль провідні компанії світу — виробники електронної техніки здійснюють в Україні цікаву й корисну соціальну програму “Самсунг назустріч знанням”. Її мета — поглиблення знань учнів середніх шкіл у галузі інформаційних і комунікаційних технологій. Тому співорганізатором конкурсу виступає Міністерство освіти і науки України.

Як і в попередні два роки, головний призовий фонд — 10 комп’ютерних класів, які безкоштовно підключають до Інтернету. У кожному з них буде по 15 комп’ютерів та інше сучасне обладнання для навчального процесу. Ці класи подають тим школам, представники яких переможуть у конкурсі. Переможці отримають індивідуальні призи — мобільні телефони.

Конкурс триватиме до 17 липня. Учні та вчителі середніх шкіл для участі в конкурсі мають написати невеликий твір-есе обсягом до 300 слів. Цього року його тема “Комп’ютерна мережа об’єднує людей”. Тему обрано не випадково, адже Інтернет відіграє величезну роль у спілкуванні людей на планеті. А Україна ще відстає у кількості користувачів усесвітньої мережі, в комп’ютеризації шкіл. Про це говорили днями організатори конкурсу на прес-конференції для журналістів України, яка пройшла в Києві.

Есе і реєстраційну форму слід надіслати не пізніше 17 липня організаторам конкурсу на електронну адресу: <http://education.samsung.ua> або поштою на адресу: 01135, м. Київ, а/с “Самсунг” з позначкою “Програма “Самсунг назустріч знанням 2008”.

Отже, учням і педагогам шкіл України варто спробувати свої сили в цьому конкурсі. Нагороди чекають на переможців.

Валерій МАХИНЬКО, м. Васильків Київської обл.

Весна. Чимраз більша кількість теплих днів звеселяє нас. Маючи ліричний настрій і трохи вільного часу, добре пройтися Києвом. Працюю поблизу Шевченківського парку, тож проблем з вибором маршруту немає: спочатку вулицю Горького (з 2003 року мала б бути Володимиром Антоновичем), а потім — зустріч з природою і Шевченком у парку навпроти Університету. На додачу є свіже число журналу “Київ”. Та ледь розпочавши прогулянку, мусив повернутися за нотатником, щоб поділитися своїми спостереженнями і роздумами.

Тож спробую стати вашим гідом на вулиці, що розташована майже у самісінькому центрі столиці. Вулиця тут досить широка, щоб помістилося кілька лавок для відпочинку (хоч про повноцінний відпочинок не йдеться, бо по обидва боки безперервно рухаються автомобілі), а там, де хоч на мить можна затримати погляд, — обов’язково реклама. На першій-ліпшій лавці можемо переписати, розглядаючи двометрову рекламу HENNESSY. Пересівши навпроти, вивчаємо рекламу банку SINCE 1820 чи розташований поруч пишаний напис ROYAL DANISH SHOP. Більшість салонів, банків, магазинів не переймаються перекладом своїх назв державною мовою. Зате українські організації, розміщені тут, — будівельна компанія, громадська організація та міжнародний фонд — на вивісках дублюють назви англійською.

Проходимо повз два рекламні щити, залишаючи праворуч салон тканин з абсолютно незрозумілою, але точно не українською назвою, та будинок моди з великим рекламним щитом без жодного українського слова. Ми наємо ці “осередки високої моди”, і нарешті щось новеньке — консультативне бюро з не-

ПРОГУЛЯНКА КИЄВОМ З НОТАТНИКОМ

рухомості... OBER HAUS. Поруч — дім краси, дубльовано BEAUTY HOUSE, й у вітрині уточнено — KIKI STYLE.

Щоб відвідувати ці магазини і салони, потрібні чималі гроші, тож до ваших послуг туттаки UNIVERSAL BANK з двома своїми рекламними щитами, а навпроти — туристичні фірми SEASON 5 та LET TRAVEL; а якщо ви відразу захочете відчутти себе за кордоном, заходьте до ресторану ATHINA.

А потім — салон хутра Ді Нева (з дублюванням DI NEVA і дивним мовним поєднанням на вітрині — аксесуар MENU), поруч — реклама журналу DIVA, салон ARBER (Арбер). Через дорогу — салон краси DANDI (Данді).

І ось, нарешті, чужомовна концентрація в українській столиці досягає апогею: салон MURPHY&NYE, у вітрині якого нагадують, що у них розпродаж, тобто SALE, SANDI, SOLDES і навіть SCHLUSSVERKAUF, у центрі вулиці — два рекламні щити цього ж магазину, праворуч — кафе з написами COFFEE та CLOTHES. Поруч — піцерія LOLA та модний салон, суцільно заплямований наліпками NEW, а на розі — магазин, що дивовижно поєднав у назві англійську D та нашу Ц. На цьому тлі знуцально-саркастичний вигляд має напис, що ним вихована іноземною культурою рука споганала стіну Національної медичної бібліотеки: “Посміхніся!” Та чомусь сміятися не хочеться. І думаєш: опинишся випадково на такій вулиці, то з якої спроби назвеш країну, де перебуваєш?

РАБ ПЛУТАЄ СВОБОДУ ІЗ ВСЕДОЗВОЛЕНІСТЮ...

В Європі не розуміють, що то є інтелігент. Їм вистачає інтелектуала. Не хамити, не плювати на підлогу, не гидити там, де їси, любити свою землю, дбати про власну культуру... Все це для них органічно, як дихати. Так живе вільна людина у вільному світі. Країна, яка ще досі не виборсалася з рабства, потребує інтелігента. Сябто того, хто жертвовно готовий іти в народ і розжовувати тому народові банальні істини: не плюй, не сміти, люби... Річ не вдячна. Для раба — це як горохом об стіну. Однак є певна кількість людей, які вперто продовжують цю сізифову працю. Інтелігенти... Сіль землі... І це без іронії, це правда. Мені вдалося, що пані Катерина МОТРИЧ саме з цієї породи. Донкіхотство у неї в крові.

Уже не можна кивати на ворогів. Вороги сидять у нас самих. Невідомо, до якого ще коліна.

Часто їжджу електричкою і спостерігаю, що виробляє наш народ. Навіть не хочеться так його називати, бо то не народ, а молодий охлос... Щось випило, з'їло, і пластиковий посуд — у вікно електрички. Ніколи я не бачила, щоб хтось із них пощадив цю землю. Ось і їдемо суцільними смітниками. Обабіч красиві дерева, здається, вони волають, а земля вже на межі екологічного вибуху.

Це свідомість варвара і яничара з дуже низьким інтелектом. На жаль... І не будемо боготворити свій народ і згадувати, який він прекрасний. Так, пісні гарні у нашого народу, і в історії є багато гідного, якби не сучасний день. Він дуже розчаровує. Звісно, я зупиняю таких людей, прибираю за ними, прикопую сміття, та все намарно: у красивому місці, де трава, верби, воно бере і знову кидає свої пляшки, пакетики. Воно... Інакше її не назву. Немає у них ні любові, ні відповідальності навіть за власне життя, не те що за життя своїх нащадків. Орда... Яюсь однієї молодій парі сказала, коли вони викинули сміття через вікно: “Що ти робиш, подивися, через який рай їдеш, що ж ти дитині своїй залишиш?” А він відповів: “Вот так і діти будуть жити, как я”. Що ж, прекрасне соломонове рішення...

— Якби ж вони не наступали на мій особистий простір...

— У тому й біда, що неможливо від цього відгородитися і не бачити. Я, наприклад, нині в Україні заборонила б виготовляти пластиковий посуд. Нехай народ користується соломомою, сіном, газетами... Доки не подорослішає. Сьогодні він перебуває у дуже ранньому дитинстві. Принаймні загалом саме такий — дуже невеликий прошарок людей, який несе вищу свідомість і через те страждає. Йому некомфортно, йому боляче і хочеться кудись утекти з цієї землі. За гріхи охлосу розплачуємося найкращими.

— Ви вірите у гріх до сьомого покоління?

— Вірю. Хоч кажуть, що до третього, але, мабуть, він тягнеться довше. Багато прикладів бачу в житті: абсолютно безгрішних калік або коли не одна народжується каліка. То знак, що предки довго і тяжко грішили. Оскільки в роду всі пов'язані, то хтось має страждання змити той гріх.

— Як на основі Ваших знань і релігійного досвіду порадите прожити передвеликодній тиждень?

— Найкраще прожити його у смиренні. Ні з ким не сваритися, не осуджувати. Сьогодні це важко, саме зараз, відчуваю, найбільші напади лукавого. А коли ти проживаєш у тиші внутрішній, то справді йде благодать до тебе. Це дуже відповідальний тиждень. Його треба прожити у суворому пості, у суворій молитві, наскільки дає можливість наше сучасне життя.

— Сьогоднішній життєвий

Фото Олеса Дмитренка

устрий не порівняти з минулим. Може, від людей мегаполісу варто вимагати трохи інших критеріїв аскези, аніж, наприклад, від людей провінції? Мені здається, що в маленькому містечку легше відгородитися від суєти. Чи це не має значення?

— Звичайно, різниця є. Тому я і тікаю з Києва. За межами мегаполісу все-таки спокійніше жити. Немає шарварку, біганини. Місто обкрадає людину, хоч ми всі сюди рвемося і хочемо цього життя. Але минає час, і тікаємо звідси. Це нормально. Людина з роками наближається до Бога, якщо свій день проживає спокійніше. Хоча вже наші круті й напівкруті намагаються втекти за межі міста задля комфорту.

— Пані Катерино, на Вашу думку, чи змінився образ українського інтелігента порівняно з шістдесятими? Тоді він був чіткіший... Чи диктує час якісь зміни, нову якість?

— Це хіба що вже з вашого покоління він народиться. А ті, кого я знаю, не грішать інтелігентністю. Інтелігентів зараз просто немає. Адже це все-таки висока міра свідомості й відповідальності. Навіть ті, хто свого часу замахнувся бути першим, у гонитві й розподілі матеріальних благ теж впали у спокусу. Якщо довкола всі розкрадають, певно, важко втриматися. А за цим втралилося те високе і визначальне. Не бачу сьогодні інтелігенції. Є люди, які просто не працюють фізично. А в шістдесяті справді були люди високої свідомості й жертвовності. Таке явище трапляється раз на кілька сторіч. Після козаччини, коли Україна мала елітарний пласт, здається, вперше він відродився у шістдесяті. Окремі гідні постаті були і будуть завжди, але щоб цілий напрям, який захопив велику частину нації і став домінуючим, — це сьогодні видається просто неможливим.

— Однак до шістдесятників сьогодні неоднозначне ставлення. Їхня ідеологія не втрапляє в сучасний суспільний стру-

мін і видається старомодною чи навіть кумедною...

— Це ідеологія Дон Кіхотів, яка особливо притягує інше суспільне явище — величезну українську жабу. Вона непроминуша. Є люди, які навіть мучеництву заздрають. Знаю одну пані, яка написала розгромну статтю про шістдесятників. Суть публікації звелась до банального: а я? А чому ніхто мене не шанує? І зрозумілі стали причини її роздратування у феномені шістдесятників. Бачите, якщо євреї вміють простежити своїх сподвижників ще від далеких століть і тисячоліть, то ми це все охоче знищуємо. Вічна українська жаба — це домінуюча риса нашого менталітету. А шістдесятництво вважаю рівним апостольському ключу. Тоді ж були найважчі згустки темряви, а люди свідомо йшли. Дух свободи і Божої сили їх вів. Поспостерігайте за ними сьогодні: за Овсіємком, Горбалеєм, Лук'яненком, Сверстюком, Семікіною... Вони всі немолоді, але які в них обличчя! Вони просвітлені! І ніхто з них не спокусився, не забруднив свою душу отими подачками й розкраданнями. Ці люди зрозуміли власну місію і знають, що мучеництвом спасли свою душу. Вони бояться робити у Верховній Раді те, що роблять усі.

— Але ж Лук'яненко вже довго депутат...

— Так, депутат, але він іде чесною дорогою. Я не чула, щоб він зганьбив себе. Навіть якщо й було щось через слабкість чи недосконалість, не знаю чогось такого, що осквернило б його. Нехай ті, що критикують, спробують прожити їхнє життя. Адже саме шістдесятники виборили нам можливість бути сміливими і безстрашними. Хай би спробували вижити, як Лук'яненко, 40 днів у камері смертників. Чи надовго вистачило б відваги?

— Важко уявити відродження подібного суспільного явища.

— Накотилася велика хвиля розчарування, зневіри. Ми побачили, що нема опертя, немає потужних постатей, самі лише вождики. Не Україна їм на першому місці, а

прекрасна роль до вподоби. Можливість бути на коні й мати багато наймитів — велика спокуса. І мало у кого є відповідальність перед історією. Вірю, що буде нова хвиля, яка відродиться у новому поколінні. Вже дозріває молодь, яка приїде до влади і зітре всю цю повнень. Хочеться вірити в це.

— Ми все про лідерів, а як вижити в цьому хаосі людщині простій, суспільна вагомість якої непомітна з погляду історії?

— У всі часи було так, що найперше людина повинна стати особистістю. Має бути такою, щоб її ніхто не зміг розчавити чи знищити. За будь-яких обставин вона повинна дбати про сильний хребет. Це освіта і робота, які дають основу і захист у житті. Думаю, коли людина з Богом, їй легше перемагати всі складні обставини. Щоправда, тепер такий час, що можна у всьому зневірися. Не слід цього допускати. Наприклад, я не думала, що будуть такі труднощі. У дев'яності їздила Донбасом, агітувала за Україну, але й гадки не мала, що миттєво розгорнеться мародерство. Свою Батьківщину розтерзуватиме своя ж, народжена на цій землі, орда... Молодим потрібно брати життя в свої руки. Повинен гартуватись характер. Без характеру навіть найталановитіші не зможуть реалізуватися.

— Ви казали, що у Вас зараз творча пауза...

— Вона пов'язана з певним розчаруванням. Це погано, трагедія для письменника, але не бачу тих образів, які спонукали б мене до творчості, тих типажів і людей, які за ними стоять. Розчарування не може бути джерелом натхнення. Не хочеться писати в темних тонах, творити чорний квадрат Малевича. Письменників поділяю на певні типи. Є такі, що пишуть для себе. Інші — лише для кола друзів, які їх пошановують, хвалять, нагороджують. Є письменники для народу. А є письменники і для письменників, і для народу. Таких одиниць. Шевченко, Франко, Леся Українка... Себе зараховую до тих, які пишуть для народу. Мене читають і знають багато людей, але зовсім не визнають колеги. Ігнорують, не помічають, шкодять. Можливо, за цим навіть цікаво спостерігати, але це теж множить розчарування. Здрібнілість людського духу на всіх рівнях... Останнім з таких великих могікан був Чорновіл. А сьогодні... Є ще В'ячеслав Брюховецький, який дав життя академії, Філарет. Вони ідуть дорогою, яку обрали, і не сходять з неї.

— Ми торкнулися теми моральних авторитетів в Україні. Думаю, що є й інші постаті. Кардинал Любомир Гузар...

— Це потужний і мудрий чоловік, з когорти пророків... В Україні багато гідних людей. Але є загальний дуже пониженний пласт. Вірити мему, що серед молоді більше живого і здорового, просто ще не настав час нового покоління. А ці, теперішні? Це ж як ефект стиснутої пружини. Жили в пресингу, а тут вирвалася на волю. Та раб не вміє користуватися своєю свободою, плутає її зі вседозволеністю. Людина мусить дозріти не до просторової свободи, а до свободи внутрішньої. Інколи скоробагатові здається, що він може півсвіту купити — такий всемогутній. Але на нього постійно чигає страх: за свої мільйони, за своє життя. Примарні ті цінності. Ми знову повертаємося до того, з чого починали розмову: в людей немає відповідальності за свою землю. Обікрали, розтерзали і вважають себе переможецьми. Дивлюся передачі, які веде Шустер. “Великих українців” сприймаю як чиесь замовлення. Це своєрідна психологічна обробка і тестування, аби простежити, які настрої в народі переважають. Якщо народ великими українцями називає Леніна і Брежнєва, то ним ще можна успішно керувати.

Спілкувалася
Уляна ГЛІБЧУК

Любов ГОЛОТА

ПІСНІ З ПІСЕНЬ

I
“Як спіймаю, загнущаю
коня вороного...”

Тривожні і високі голоси,
і ти між ними,
як пташа в гніздечку...
Сидиш і мрієш
про сідло й коня,
коня й сідло,
але — не про вуздечку!
... Спіймає коня —
щоб аж дзвенів в галопі,
щоб під сідельцем —
оком шаленів,
щоб утопав у трав'янім потопі,
щоб вдарив копитом —
заговорив!
Коли б то в нього —
гривонька шовкова,
коли б то з ним —
Дніпро переплисти,
Коли б то я —
весела й чорноброва —
могла в ту гриву стрічку заплести.

II

“Що перший слідочок — коня вороного,
а другий слідочок — миленького мого...”

Вже розвивається
і кільчиться вже лист,

...м твої сліди встеляти буду,
...де десь кують вуздечку для коня,
...дзвін той мене щоночі будить,
...вже тчуться й шиються поганські
...рушники,
...що врізнобіч дороги нам простелять,
...і пада тінь невидима руки
...на узголів'я білої постелі...
...І, сонна, злякана
...в дитячій льолі білій,
...до шибки припадаю я несміло —
...там два слідочки запливли сльозами,
...де тінь хрещата падає від рами...

Моторки забули ці вутлі старезні причали,
Тут тихо дрімують покинуті ветхі човни.
В губах заховавши гачки, як прадавні печалі,
Віка доживають вусаті дніпровські соми.

Тут щось відбулося,
а щось не збулось — загубилось,
Невтішна сова опівнічю крикливо рида.
Котилася хвиля — об берег розбилася, —
Стояча вода — для живого біда.

Та сніться човнам
два легеньких кленових весельця,
Що їх понесуть на розкриллі дзвінкім глибини,
По тій течії, де тріпочеться місяць, як серце,
Де плавають зорі, лінії, як в липні лини.

І марять човни,
що народяться в березні вербами,
Над берегом здіймуть весняні зелені герби.
І водять боками, мов коні побитими ребрами:
— Човнярику, де ти? Сідай і греби!..

Микола Чеботару. “Повернення з риболовлі”

КОЛИ НА ВЕРБІ ВИШНІ ВИРОСТУТЬ...

Євген БУКЕТ

Дід Вадим сидів у кріслі й не поспішаючи перегортав у пам'яті сторінки свого життя. Багато побачив він за свої понад 80 років: колгоспне будівництво, два Голодомори, руйнування храмів, репресії, воєнне лихоліття... Про всі ці події дід Вадим часто розповідав зі сльозами на очах і тремтінням у голосі.

А сьогодні його настрої був піднесений, на обличчі грала усмішка. “Знаєш, — сказав він мені, — ми теж колись були молодими. Згадалася сьогодні одна історія. Пам'ятаєш, я розповідав, як заробітчани з Соснівки знімали хрести з церкви — ніхто з наших людей не схотів цього робити. Потім, з 1936 року, в церковній будівлі діяв клуб. Там щовечора з 21:30 до півночі крутили кіно. Школярі тоді навчалися в дві зміни, старшокласники закінчували навчання о дев'ятій вечора і всі гуртом ішли на кіносеанс. Це ніби зараз у вас дискотека.

Мій однокласник Пилип був закоханий у Ганнуся з паралельного класу (тоді в нашій сільській школі було по два, а то й по три паралельні класи, не те що зараз — обмаль дітей). Вона жила на хуторі Перекопі, а це добрих два кілометри від центру Грузької. І щоночі хлопець після кіносеансу проводив її додому, а потім вертався до своєї хати через півсела. Добре, що в школу ходили на другу зміну...

Пилип був мовчазний, і Ганнуся боявся зізнатися про свої почуття. Вже вся школа говорила — три місяці водить дівчину — і толку немає! Вона ж ніби не помічала розмов, на перервах жартувала з іншими хлопчиками і лише дратувала Пилипа. А ввечері він мовчки, мов тін, проводжав її на хутір...

Зрештою, хлопець набрався мужності й теплої літньої ночі, після чергового фільму, в присутності однокласників несподівано промовив до дівчини: “Я кохаю тебе. Будеш зі мною зустрічатися?” Ганнуся голосно засміялася: “Буду, Пилипе, коли на вербі біля мого двору вишні виростуть. І не треба мене сьогодні проводити. Добраніч!”

Фото Олеса Дмитренка

Ніби гострий ніж, вдарили її слова в серце юнака, земля задримала під ногами, а Ганнуся швидко пішла додому. Вже через кілька хвилин лише соловейко порушував тишу літньої ночі...

Баба Одарка прокинулася вдосвіта, видоїла корову і вигнала її на пасовище. Щось здивувало її надворі, тільки вона не зрозуміла, що саме. “Може, встала не з тої ноги”, — подумалось. Баба зайшла на кухню, взяла торбинку і попрямувала в садок нарвати вишень на

кисіль. Її молоденька, ще вчора ввечері рясна вишня стояла посеред саду цілком гола, майже без листя. Серце тьохнуло в грудях, торбинка впала на землю, і баба Одарка, галасуючи, побігла на вулицю. “Люди добрі, що ж це робиться?! Вже вишні з дерев у селі крадуться!” Люди, почувши галас, повиходили надвір. Аж раптом баба замовкла і стала посеред хутора, мов укупана. Стара, похилена аж до землі верба на Перекопі була рясно всіяна стиглими вишнями...

Про цю подію ще довго говорило все село. “А Пилип із Ганнусею побралися?” — спитав я. “Ні, — відповів дід Вадим, — вона не оцінила його вчинку. Дівчат довго водити просто так не можна, бо поки вишні на вербі досягнуть, їхня любов зів'яне”.

СВЯТО В КОЖНІЙ ХАТІ

Світле Христове Воскресіння — найбільше свято християнського світу. Українці відзначають Великодні свята як найурочистіші. Великдень символізує пробудження природи, очищення. Тому й готувалися до нього завжди дуже ретельно і заздалегідь: білили хату, мастили долівку, образи прибирали в нові вишиті рушники. На свято одягали вишиванки, які готували взимку.

У Чистий четвер печуть паски — обрядовий хліб зі здобного тіста. У тісто кладуть багато яєць, масла та цукру, додають родзинки, ваніль, шафран, цедру лимона, мигдаль, інші прянощі. Часто печуть сирні паски або сирники — приготування такої паски вимагає терпіння, бо сирне тісто треба ставити на холод під гніт на кільканадцять годин. У п'ятницю пасок не печуть — цього дня розіп'яли Ісуса Христа, слід іти до церкви молитися.

Для випікання використовують високі циліндричні форми, заповнюючи їх на третину. Паски оздоблюють зробленими з тіста квітами, кучерями, пташками, віночками тощо. Саджаючи паску в піч, господиня просить усіх вийти — щоб не потривожити пасок — і читає молитву. Готовий виріб змащують цукровою поливою.

Невід'ємний атрибут Великодніх свят — крашанки та писанки. Традиція розфарбовувати та розписувати курячі яйця сягає доби язичництва. Яйце символізувало народження нового життя, а це завжди щось незбагненне й таємниче. Орнаменти писанок найрізноманітніші, вони глибоко символічні, втілюють знання та світогляд предків. Для розфарбовування та розписування яєць здавна використовували лише рослинні барвники. До прикладу, жовту фарбу одержували з кори солодкої яблуні або з гречаної соломи, з поливи — коричневу, темно-коричневу — з кори вільхи, зелену — з конопляної поливи. Але найкращий барвник, вважають господині, — відвар цибулиння. Він дає відтінки від золотистого до червоного.

Крім писанок і крашанок відомі шкрябанки — яйце фарбують переважно темною фарбою й гострим предметом (голкою або шилом)

вишкрябують візерунок. Для шкрябанок брали яйця з темною шкаралупою, бо вона міцніша, ніж світла. Крашанки та писанки після освячення дарують одне одному, кладуть на могили під час поминання померлих.

Невід'ємна частина свята — молодіжні ігри та розваги. Діти найчастіше грали в “набитка” (чия крашанка міцніша), “котка” (котили крашанки похилою площиною, щоб влучити в яйце суперника), “кидка” (треба влучити водночас у дві крашанки) тощо.

Після найдовшого посту, який триває сім тижнів, святковий стіл повинен бути особливо багатим та різноманітним. Варити і пекти слід напередодні в суботу.

Зазвичай на Великдень готували більше страв, ніж на Різдво. Традиційні на святковому столі, крім пасок та крашанок, печене м'ясо, ковбаси, книші, калачі тощо. Важливо, щоб був хрін. Існує легенда, що недоброчинці хотіли отруїти Ісуса Христа і нагодували Його хреном (хрін тривалий час вважали отруйним). Але Спаситель не отруївся, Він поблагословив хрін і звелів християнам його їсти. Тепер люди їдять хрін, зокрема в жилавий понеділок, щоб на весь піст закріпитися.

Тож усі великодні страви ставили на застелений білосніжною скатертиною стіл, щоб підкреслити урочистість свята. Посередині столу слід ставити освячену паску. Часто ставлять гілку верби з Вербною неділі. Свічка на столі — символ дружби і тепла в родині. Великодній сніданок — найурочистіший.

Цього дня дзвонарі дозволяють ударити в дзвони всім очочим. Оскільки таких багато, передзвін лунає впродовж усього дня.

...Пливе під небом великодній дзвін, скликає вірян до єднання в молитві. Ми ведемо до храму дітей, щоб долучити їх до невичерпної криниці людської духовності. Дуже важливо заронити в дитяче серце зернину святості й пошани до Бога, бо там, де Бог, нема місця блюзнірству та зневазі, обману й підлоті.

Підготувала **Олена ШУЛЬГА**

Володимир МЕЛЬНИЧЕНКО,
генеральний директор Культурно-го центру України в Москві, доктор історичних наук

Закінчення. Початок у ч. 6, 7, 9, 10, 14 за 2008 р.

**ТАРАС ШЕВЧЕНКО:
“Я ЗУСТРІВСЯ І ПОЗНАЙО-
МИВСЯ З НИМИ...”**

Важливим результатом поетового перебування в Москві стало знайомство з багатьма московськими інтелектуалами, що відбулося завдяки Михайлу Щепкіну. У цьому контексті важливими були дві зустрічі — обіди 24 і 25 березня.

Про 24 березня Шевченко зазначив у щоденнику:

“Отправился в книжный магазин Н. М. Щепкина и ком., где и осталися обедать. Обед был званый. Николай Михайлович праздновал новоселье своего магазина и по этому случаю задал пир московской учено-литературной знаменитости. И что это за очаровательная знаменитость! Молодая, живая, увлекающаяся, свободная! Здесь я встретил Бабста, Чичерина, Кетчера, Мина, Кронеберга-сына, Афанасьева, Станкевича, Корша, Крузе и многих других. Я встретился и познакомился с ними, как с давно знакомыми родными людьми. И за всю эту полную радость обязан я моему знаменитому другу М. С. Щепкину”.

Щира Шевченкова радість від зустрічі з молодими і блискучими інтелектуалами-західниками була настільки повною, що навіть тепер енергетично передається зацікавленому читачеві поетового щоденника. Шевченка можна зрозуміти. Влітку 1856 року він писав Семенові Гулаку-Артемівському з Новопетровського укріплення: “...Якби ти побачив, меж яким людом верчуся я оці десять літ. Та не дай Господи, щоб і приснилося тобі колинебудь такі недолуди, а я у їх “в кулаке сижу” — давят, без всякого милосердя давят, а я повинен ще і кланяться, а то візьме разом та й роздавить, як ту вошу меж ногтями”. Вирвавшись із заслання, поет жадібно ковтав повітря вистражданої свободи й особливо цінував знайомства та зустрічі з новими, вільними, талановитими людьми.

З дев’яти відомих осіб, яких назвав Шевченко, шестеро були молодші за нього від 4 до 14 років і троє народилися на 4—5 років раніше за поета; навіть найстаршому — Миколі Кетчеру — не виповнилося ще п’ятдесяті. Вони були сповнені сили, енергії, завзяття; мислили й говорили розкуто, глибоко, критично й цікаво; буяли творчими ідеями та планами на майбутнє; ставилися до Шевченка з сердечною доброзичливістю. Вражає перелік професій і захоплень, творчих сфер і занять, у яких ці люди були справжніми фахівцями й досягли значних висот: поезія і проза, журналістика і публіцистика, перекладацька справа і правознавство, медицина, економіка, історія, філософія, фольклористика, зоологія. Блискуча низка енергійних діячів, які співчували піднесенню демократичного руху в Росії та щиро прагнули прислужитися йому своєю працею. Такий енергетичний згусток інтелектуальних сил і можливостей Шевченко сприйняв із радістю й захватом, він насолоджувався спілкуванням. Шевченко щиро назвав їх молодими, живими, вільними, пристрасними.

Після зустрічі з західниками ліберального напрямку наступного дня — 25 березня — Тарас Григорович потрапив у середовище слов’янофілів, а в щоденнику зазначив:

“Многоуважаемый М. А. Максимович задал мне обед¹,

ТАРАС ШЕВЧЕНКО В МОСКВІ Березень 1858 року

М. А. Максимович

на который пригласил, между прочим, и ветхих деньми товарищей своих Погодина и Швырева. Погодин еще не так стар, как я его воображал себе, Швырев старше и, несмотря на седенькую свою благопристойную физиономию, почтения к себе не внушает. Сладкий до тошноты старичок. В конце обеда амфитрион² прочел в честь мою стихи собственного сочинения. А после обеда милейшая хозяйка³ пропела несколько малороссийских песен, и восхищенные гости разошлись кто куда...”

Михайлові Погодину не було й шістдесяті, а Степану Шевирьову недавно виповнилося п’ятдесят. Отже, Тарас Григорович почувався молодим.

Шевирьов поетові відразу не сподобався, в щоденнику московського періоду більше немає такої жорсткої, нещадної характеристики. Письменник, історик літератури і критик, професор Московського університету, декан історико-філологічного факультету в 1846—1854 роках, автор офіційної історії університету (1855 рік), академік Петербурзької Академії наук, діяч правого крила слов’янофільства Степан Шевирьов був великодержавником і монархістом, але, водночас, дружив із Миколою Гоголем.

У Москві Шевченкові доводилося спілкуватися не лише з одностайними, і він не уникав цього. Суспільно-політичні погляди нових московських знайомих, навіть тих, яких він називав “очаровательной знаменитостью”, далеко не завжди збігалися з Шевченковими, проте поет не спрощував людських стосунків, не зводив їх до класових розмежувань. Тож і нам не слід цього робити. Російський поет Яків Полонський (познайомився з Шевченком 1858 року), згадуючи про палку й жорстку суперечку з Шевченком з приводу Пушкінської “Полтави”, писав: “удивляюсь, как после такого спора Шевченко и до конца дней своих сохранил ко мне искреннюю приязнь и всегда при встрече на улице готов был в обе щеки целовать меня; удивляюсь потому, что Шевченко не был из числа людей, способных легко мириться с теми, кто думал иначе, чем он, — особенно, если предмет этих дум или спора была его родина”. Насправді дивуватися не було чого, бо Шевченко добре розумів, що реальне життя завжди складніше й барвистіше від ідеологічних і навіть наукових імперативів і приписів. Поет умів поважати іншу, навіть протилежну, точку зору,

він приятелював з людьми, які були її носіями, проте ніколи не заміщав свою любов до Батьківщини конформістською ввічливістю.

Хто ще був на обіді у Максимовича? Михайло Щепкін, сини Аксакова — Іван і Костянтин, публіцист і громадський діяч слов’янофіл Олександр Кошелев з дружиною Ольгою, поетів знайомий ще з 40-х років український поміщик-меценат, діяч громадського руху, ліберал Григорій Галаган; російський історик, бібліограф, археограф Петро Бартев; мати слов’янофілів Івана й Петра Киревських Євдокія Єлагіна.

Єлагіна згадувала: “После обеда Шевченко, хозяйка и Галаган стали петь малороссийские песни и премило, Максимович сказал спич стихами, совсем был в восторге...” Отже, співала не лише дружина Максимовича Марія, про що не міг не написати захоплений нею Тарас Григорович, а й він сам. Це підтверджував і Галаган, який писав: “После обеда Шевченко прелестно пел с женою Максимовича. А москали слушали хорошо...” Безперечно, Шевченко відчув те величезне хвилювання й захоплення його творчістю, яке переживав не лише Максимович, а й інші гості. Шевченко добре розумів, що не всім його творчість близька.

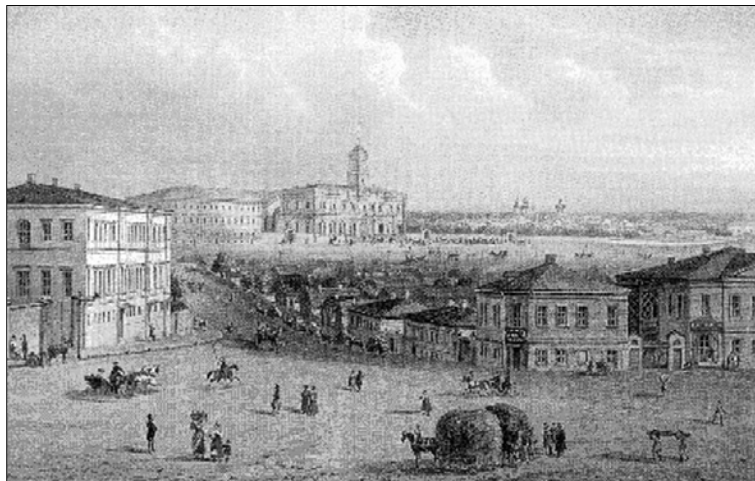
Апофеозом поваги і любові до Шевченка стало урочисте виголошення Максимовичем свого вірша⁴, про що він сам свідчив: “На перепутьи, в Москве, за обедом, данным Шевченку, прочитано было следующее стихотворение: 25 марта 1858”.

*На святе Благовіщенне
Тебе привітаю,
Що ти, друже мій, вернувся
З далекого краю!
Ой як, друже, за тобою
Тужила Україна;
Усе тебе споминала,
А як мати сина.*

Шевченко слухав, глибоко зворушений. Та й інші гості були схвилювані, а Щепкін ридав. Сам Максимович ледве стримував сльози.

*Заспівай же нових пісень
Про людську волю;
Заспівай нам таких пісень,
Щоб мати Україна
Веселилась, що на славу
Тебе породила!*⁵

Коли вони вийшли на вулицю, було тихо й прохолодно, йшов сніг, і Тарас Григорович почувався щасливим...

Миколаївський залізничний вокзал у Москві на Каланчовській площі. 26 квітня 1861 р. на нього привезли домовину з прахом Т. Шевченка

**“ПОКИНУВ Я
ГОСТИННУ МОСКВУ”**

Підбиваючи підсумки Шевченкового перебування в Москві, згадав його доброго знайомого Льва Жемчужникова, який писав про Шевченкову долю: “У кого в житті можна перелічити дні горя, у нього щасливі дні”. Мабуть, березневі дні 1858 року в Москві були для Шевченка щасливими. Вони стали яскравою концентрованою антитезою до тих сотень і тисяч страждених днів, які поет провів у засланні: “Нудьга, крий Мати Божа, яка нудьга сидить склавши руки, і так сидить дні, місяці і годи. О Господи, сохрани всякого чоловіка од такої живої смерті!”

Шевченко, хоч і ненадовго, сповна занурився в життя, із щемливою радістю відчув, що поетична слава його, незважаючи на довгі роки відсутності, зростала. Тарас Григорович був радий новим знайомствам: “В продолжение недели я здесь встретился и познакомился с такими людьми, с какими в продолжение многих лет не удалось бы встретиться”.

Для Шевченка було дуже важливо переконатися, що після десятиліття відірваності від цивілізації він стояв на рівні освіченості московських інтелектуалів, а широчині його культурних інтересів, духовних запитів і, головне, творчий доробок та потенціал українського поета вразили москвичів.

Зустрічі та знайомства в Москві були важливими та знаковими для духовності поета, який після заслання повертався до повноцінного життя. Напевне, трапилися випадки, коли за зовнішньою гостинністю і світською чемністю поет інтуїтивно гадував людську нещирість й аристократичну зарозумілість. Далеко не всі, з ким Шевченко спілкувався, поділяли його погляди. Поет розумів, що симпатії та інтереси до малоросійської теми висловлювали люди, які вважали Україну невід’ємною частиною Росії, а українців — російського народу. Таке ставлення до “малоросів” було в Шевченкові часи та й упродовж усього XIX століття офіційною позицією влади і переконанням більшості освічених росіян. Поет обігнав час, заявивши, що в росіян “народ і слово, і у нас народ і слово”.

Про свій від’їзд із Москви Шевченко занотував коротко: “В 9-ть часов утра расстался я с Михайлом Семеновичем Щепкиным и с его семейством. Он уехал в Ярославль⁶, а я, забравши свою мизерию, поехал к железной дороге и в 2-ва часа, закуперенный в вагоне, оставил я гостеприимную Москву”⁷.

Від’їзд Шевченка з Москви прискорило ще й те, що Щепкін їхав на гастролі до Ярославля. Навіть уранці 26 березня Тарас Григорович, мабуть, підлаштувався під його відбуття з дому, бо ж виїхав за п’ять годин до потяга. Втім, згідно з правилами, на вокзал потрібно було приїхати не пізніше, як за годину до відбуття. Пасажир мав обов’язково пред’явити паспорт поліцейському чиновникові. Для вчорашнього заслання Шевченка це була неприємна процедура.

Та навіть після проходження всіх залізничних формальностей часу залишалось досить, і Тарас Григорович неспішно прогулювався вздовж потяга.

Невідомо, в якому вагоні їхав Шевченко, та можна передбачити, що це був вагон II класу. Навряд чи він захотів би їхати з дуже багатими людьми, які платили за поїздки близько 20 рублів, а ось у вагоні II класу — з середніми чиновниками, офіцерами, купцями — за 13 рублів — цілком можливо. За дорогу з Нижнього Новгороду в Москву спочатку на санях, а потім “на телезі”, з усіма незручностями, весняним бездоріжжям, тряскою, понад дві доби (56 годин), Шевченко заплатив випадковому жандармському унтер-офіцерові 10 рублів. Хоч, зрештою, Тарас Григорович міг узяти квиток і за 7 рублів у вагоні III класу, призначеного для “простого люду”.

Цікаво, що саме Шевченко мав на увазі, записавши у щоденнику: “закупоренный в вагоне, оставил я Москву”. Те, що в III класі було все-таки тіснувато, чи будь-який вагон йому нагадував гарбуз із насінням чи банку з огірками?

Згадаємо, що в “Путешествии с удольствием и не без морали” Шевченко описав чимало мальовничих історій, що трапилися під час подорожі на конях, зокрема, у бричці, в колясці та “на тройке добрых почтовых лошадей”.

У день від’їзду з Москви Тарас Григорович записав: “В Москве более всего радовало меня то, что я встретил в просвещенных москвичах самое теплое радушие лично ко мне и непритворное сочувствие к моей поэзии. Особенно в семействе С. Т. Аксакова”.

Це були останні слова в щоденнику, що стосувалися щасливого московського березня.

¹ Обід відбувся 25 березня, на Благовіщення: “Максимович дал нам обед на Благовещение по случаю возвращения Шевченка” (Григорій Галаган). Проте деякі дослідники пишуть, що Максимович влаштував обід “у своїй квартирі “на Благовещенке”. Це помилка.

² Міфологічний герой, що славився гостинністю.

³ Учасниця урочистого обіду Євдокія Єлагіна звернула увагу на те, що Марія Максимович “очень к нему милостива”.

⁴ Текст цього вірша Максимович передав через Григорія Галагана в Петербург. Шевченко отримав його вже наступного дня після прибуття в місто — 28 березня. Надруковано в журналі “Основа” (1861, № 6).

⁵ Наприкінці 1858 року Максимович висловив таку саму думку в листі до Шевченка: “Ой як рада б була уся Україна, да й Московщина, побачити твою ватагу” (віршів — В. М.).

⁶ 26 березня Щепкін виїхав з театром на гастролі до Ярославля. Його дружина Олена писала синові в Самару: “Сейчас мы отца проводили и Шевченко. Отца выпроводили в Ярославль, а Шевченко в Петербург”.

⁷ Шевченко від’їжджав з єдиного тоді в Москві Миколаївського залізничного вокзалу, збудованого за проектом нелюбого йому Костянтина Тона в 1844—1849 роках. Поет уперше користувався залізницею.

ТАЛАНТ РОЗСТРІЛЯНОГО ПОЕТА

Світлана СОБОЛЕВСЬКА

Олекса Влизько — один із тих поетів, хто тільки почав розкривати свій небуденний талант. Йому було лише двадцять шість, коли його розстріляли, звинувативши в належності до терористичної організації, яка буцімто готувала замах на керівників партії та радянської держави. Нещадно катований під час слідства, Влизько підписав усі пред'явлені йому звинувачення. Так тоді було з багатьма заарештованими. Слідчі згрупповували їх у якісь міфічні організації, підтасовували факти й “вибивали” з арештантів потрібні їм зізнання. Потім або розстрілювали, або запроторювали у в'язниці й концтабори.

Михайло Слабошпицький давно цікавиться цією яскравою постаттю української літератури періоду Розстріляного Відродження. Ще тридцять сім років тому в Київському університеті він захищав дипломну роботу, присвячену Олексі Влизькові. Його літературно-критичний нарис, написаний на основі дипломної, тоді було подано до видавництва, однак суворі експерти звинуватили молодого автора в тому, що він некритично сприймає українську поезію й українську літературу 20-х років, ідеалізує такі її постаті, як Микола Зеров, Григорій Косинка, Михайль Семенко, Гео Шкрупіт. А найбільше звинувачень викликало потрактування життєвої й літературної долі юного Олекси Влизька. І тема, і ця постать тоді були “не на часі”, бо ж хрущовська “відлига” вже

Михайло Слабошпицький. *Веньямін літературної сім'ї (Олекса Влизько та інші). Ревю. “Ярослав Вал”, 2008.*

скінчилася й розпочалася неоголошена реставрація культу особи. А тому всі репресовані знову викликали велику підозру, і про них рекомендовано було не дуже говорити. Припинився і процес реабілітації безвинно убієнних, що розпочався, було, після смерті Сталіна.

Після того М. Слабошпицький спорадично звертався до постаті Влизька, надрукував літературознавчий нарис про нього в колективному збірнику, присвяченому українським письменникам. У видавництві “Дніпро” вийшла збірка вибраних поезій Олекси Влизька, яку впорядкував Михайло Федотович. Одне слово, він тривалий час був у матеріалі.

Звичайно, у пригоді М. Слабошпицькому стало те, що він має великий досвід роботи в біографістиці. Його книжки “Марія Башкирцева”, “Поет із пекла”, “Никифор Дровняк із Криниць”, “Не загублена українська людина”, “Українець, який відмовився бути бідним”, “Українські меценати” мають успіх у читача. Вони й утвердили за автором авторитет майстра біографічної прози. Водночас М. Слабошпицький упродовж десятиліть працював у критиці та літературознавстві. Саме з них він і утверджувався в нашому письменстві. Його називали реактивним критиком, оскільки його реакція на помітні явища й факти української літератури була майже блискавичною. Здається, з усіх тодішніх критиків

на теми сучасного літпроцесу він друкувався найбільше. Про його виняткову оперативність захоплено говорили Л. Новиченко, В. Фащенко, В. Дончик.

Отже, критик і літературознавець передовсім допомогли Михайлові Слабошпицькому в цій роботі. “Веньямін літературної сім'ї” справді щедро “навантажений” літературознавчим матеріалом. Розлогі цитати Влизька та його сучасників, докладні розповіді про творчі долі письменників, історії виникнення літературних угруповань, цікаві коментарі про “школи” й стосунки майстрів пера — все це є в книжці. Докладно йдеться й про літературні війни, що їх вела “Нова генерація”, до якої входив Олекса Влизько, з іншими угрупованнями (найзатятіше — з ВАПЛІТЕ). Є там і доволі сумні сторінки: Микола Хвильовий звинувачує Влизька та Шкрупіт... в хвилюванні. Автор нічого не замовчує в тій історії, докладно деталізує, що, як і чому в ній складалося.

Час політичний і час літературний, у якому жив Олекса Влизько, виразно описано в творі. Чи не вперше докладно йдеться про долі родини Влизьків. Особливо зворушливий образ матері Марії Іванівни, найближчої й найдорожчої поетові людини.

Жанр цієї книжки визначено як ревію. Це дуже несподівана жанрова дефініція. Але вона точно визначає особливості твору, у якому

зібрано чимало документів, оригінально вмонтованих у текст. Усе це надає творові динаміки викладу, рятує його від стильової монотонності, притаманної біографічним та літературознавчим текстам.

“Веньямін літературної сім'ї” підсумовує спільно зроблене у вивченні й осмисленні цієї яскравої та складної постаті літературознавців Юрія Ковалева, Володимира Поліщука і Федора Степанова. Книжка з'явилася до сторіччя Олекси Влизька.

Від редакції: 25 квітня у Будинку літераторів (вул. Банкова, 2) відбудеться літературний вечір “В Україні й годині своїй”, присвячений 100-річчю з дня народження Олекси Влизька. Початок о 16 годині.

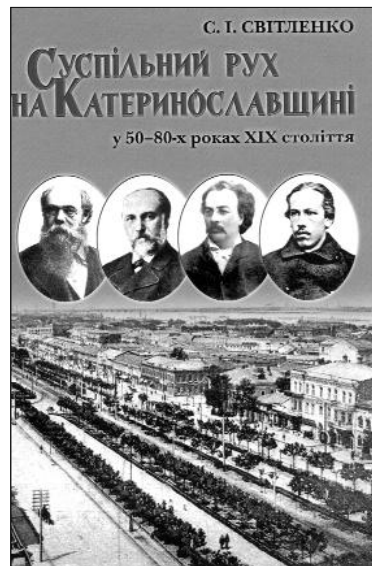
НАРОДОЗНАВЦІ ТА НАРОДОЛЮБЦІ КАТЕРИНОСЛАВЩИНИ

Людмила ІВАННІКОВА, кандидат філологічних наук

Катеринославщина — край особливий. По-перше, це колиска Запорозжя (теперішня Дніпропетровська та Запорізька області). По-друге, край цей мало досліджений у культурологічному і народознавчо-етнографічному плані. До кінця XIX ст. тут не було вищих навчальних закладів, університет відкрився аж 1918 р. в Катеринославі, а через деякий час зовсім заборонили згадувати про його історію та культурно-громадське життя.

Нині край сплюндрований духовно, зросійщений, тут викорінюють усі вияви українства, знищують історичну пам'ять, репресіям піддано навіть топоніміку (це почалося ще в кінці XVIII ст.).

Тож і раніше, і тепер цінують кожне дослідження, присвячене історії, етнографії, культурології краю, видатним постатям, які працювали на теренах Катеринославщини. А їх було чимало. Із Катеринославщиною пов'язана ціла плеяда українських народознавців та

культурно-громадських діячів. Це насамперед Ізмаїл Срезневський, який в 30-х роках XIX ст. перший у Павлоградському повіті записав спогади колишніх запорожців, історичні легенди, перекази, пісні,

думи. Це письменники Олекса Стороженко й Олександр Афанасьєв-Чужбинський, що описали побут і звичаї місцевого населення в середині XIX ст. І. І. Срезневський, історик А. О. Скальковський та єпископ Гавриїл поклали початок краєзнавчим та історико-етнографічним дослідженням Катеринославщини.

Видатний фольклорист, етнограф, етнолінгвіст Г. А. Залюбовський працював тут у 60—70-х роках разом з І. І. Манжурою, Я. П. Новицьким та Д. І. Яворницьким і записав казки, легенди, пісні, прислів'я та приказки, діалектизми.

Тут бували В. Б. Антонович, Тадей Рильський, М. Ф. Сумцов, О. Косач-Кривенюк, Б. Д. Грінченко, Олена Пчілка. Але краєзнавча діяльність цих людей маловивчена (за винятком хіба що Д. І. Яворницького та Я. П. Новицького). Тому особливо радісно вітати вихід у світ таких ґрунтовних праць, як монографія С. І. Світленка “Суспільний рух на Катеринославщині”, що базується на архівних даних за періодами і висвітлює всі напрями гро-

мадського життя в краї. Автор дослідив історію виникнення таких опозиційних організацій, як катеринославські піквіки, українські народолюбці 60—80-х рр. (хлопомаїни та культурники), перші народницькі та народовольські гуртки. Окремі статті присвячено діяльності засновників піквіцького клубу Миколі Балліну та Миколі Єлагіну, народолюбцям Матвієві Симонову (М. Номису, упорядникові знаменитого збірника “Українські прислів'я, приказки і таке інше” (К. 1864), Борисові Познанському, Олександрові Кониському, Григорієві Залюбовському, Дмитрові Марковичу, Іванові Манжурі, Якову Новицькому, Борисові Грінченку, Іванові Фесенку, Кузьмі Котову тощо.

Безперечно, праця С. Світленка має велике значення для краєзнавства, особливо для дослідників історії науки на півдні України. Автор узагальнює праці своїх попередників, звертає увагу на грані, які мало хто висвітлював, хоч біографії багатьох діячів добре відомі, однак саме їхньому зв'язку з Катеринославщиною приділяли незначну увагу.

Василь ЛІЗАНЧУК, доктор філологічних наук, професор Львівського НУ, академік Академії наук вищої освіти України, заслужений журналіст України

Нове видання Дмитра Юсіпа “Дзвони Чумацького Шляху” — своєрідне продовження тематики його попередніх художньо-документальних праць, присвячених діяльності подвижників національної ідеї. Це книги “Микола Федюшка-Евшан. Нарис життя і творчості”, “Зіновій Красівський. Сторінками життя і творчості”, “Корона і вінок терновий. Жінки-героїні і національно-визвольні змагання”, “Вирок долі”.

Зі сторінок нової книжки Дмитра Юсіпа постають представники української творчої інтелігенції, які брали активну участь у національно-визвольній боротьбі. Тобто йдеться про митців: поетів, художників, композиторів, письменників,

«КОЛОС ПИСЬМЕННИКА ЗРІЄ ЩЕДРО...»

публіцистів, які працювали в національно-визвольній царині й нелегкі випробування власної долі сприйняли як невіддільні від долі всієї України у XX столітті.

Перша серед них — могутня постать Івана Франка, якого слід розглядати як яскравий взірць незгасної любові до рідного народу. Нарис “Перший жовнір Камелярської сотні”, де йдеться про ставлення поета до Січового Стрілецтва і загалом до ідеї державної незалежності, — своєрідний заспів до всієї книжки, який надав живого, промовистого і виразного звучання. Перечитуючи подальші розділи, читач озброїть іменами лицарів свободи, відданих національній ідеї, які живуть у своїх героїчних ділах і вчинках. Це стрілецький композитор Михайло Гай-

воронський, поет, письменник, видавець, педагог, міністр військових справ ЗУНР полковник Дмитро Вітовський, мужня революціонерка, чільний член ОУН, поетеса Олена Теліга, поет Рошко-Ірлявський, оформлювачі підпільних видань ОУН-УПА художники Ніл Хасевич (Зот-Бей-Старий) та Михайло Черешньовський (Петро-Інженер-Бескид), поет, прозаїк, драматург і публіцист, член Головної Визвольної Ради Михайло Дяченко (Марко-Боеслав-Гомін), лікар УПА, літератор Юрій Липа, Василь Кархут (Ростислав), поетеса Галина Савицька-Голояд (Марта Гай), поет, публіцист Григорій Жученко (Яр Славутич). Продовжувачі їхньої героїчної боротьби — дисидентшистдесятички: засновник і організатор УНФ, історик, публіцист

Дмитро Квечко, поет, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка Тарас Мельничук.

Нове видання Д. Юсіпа спростовує, що Рух Опору не був масовим і те, що в УПА боролися тільки “західняки”. Серед незламних повстанців були уродженці всіх областей України. Юрій Липа родом з Одеси, Григорій Жученко (Яр Славутич) — з Херсонщини, перший кавалер найвищої відзнаки командування УПА — Золотого Хреста бойової заслуги 1-го ступеня Дмитро Карпенко (Яструб) — з Полтавщини. Перелік імен героїв Української Повстанської Армії, що походили з Великої України, дуже великий.

Ретельно дослідив автор у описах життя достойників і подвижників українського духу з шістде-

«УПА В ЗАПИТАННЯХ ТА ВІДПОВІДЯХ ГОЛОВНОГО КОМАНДИРА»

У Полтаві, в обласній універсальній бібліотеці ім. І. П. Котляревського, громадський комітет з увічнення пам'яті Симона Петлюри презентував книгу Головного Командира Української Повстанської Армії Василя Кука “УПА в запитаннях та відповідях Головного Командира”.

Про історію створення книги і про Василя Кука розповіли представник громадської організації “Альянс “Майдан” Тарас Токар і керівники полтавських обласних організацій Української народної партії та Народного руху України Сергій Соловей і Олег Пустовгар.

Полтавський “майданівець” Тарас Токар каже, що все почалося з інтернет-форуму на сайті “Майдан” (maidan.org.ua). Відвідувачі сайту ставили запитання Василю Куку, а він на них відповідав. Згодом активісти “Альянсу “Майдан” вирішили впорядкувати матеріали форуму і видати їх у вигляді книги. Ця книга побачила світ у Львові торік восени вже по смерті Головного Командира.

Частину накладу, який отримали в Полтаві для презентації, було надруковано на замовлення Львівської обласної організації Української народної партії з ініціативи голови ЛОО УНП Богдана Козака.

У книзі багато ілюстрацій, є й фото полтавця Кирила Осьмака — уродженця Шишаків, Президента Української Головної Визвольної Ради, який було підпорядковано УПА.

“Я знав Василя Кука. Ще працюючи заступником директора Шишацької гімназії для одарованих дітей, запрошував його на зустріч з учнями, яка відбулася 2001 року, — сказав під час презентації голова Полтавської обласної організації УНП Сергій Соловей. — Досвід спілкування з Головним Командиром переконає, що це справді видатна людина”.

Кілька примірників видання “УПА в запитаннях та відповідях Головного Командира” Сергій Соловей передав Полтавській обласній універсальній бібліотеці ім. І. Котляревського, а Олег Пустовгар пообіцяв, що надійде вона і в райони Полтавщини.

Полтавський міський громадський комітет з увічнення пам'яті Симона Петлюри

сятників-дисидентів. Д. Юсіп розповів про тих, хто не хотів змиритися з людиноненависницькою комуністичною системою і зробив усе, щоб допомогти історії внести цьому режимові остаточний вирок і утвердити право людини на свою гідність. 20 літ “від дзвінка до дзвінка” відбув у московських концтаборах Дмитро Квечко, якого спочатку було засуджено до страти. 198 днів голодував поет, в'язень сумління Ярослав Лесів на знак протесту проти порушення прав людини та нелюдських умов утримання політ'язнів за колючим дротом. Тюрми і концтабори, божевільні та спецлікарні передчасно звели у могилу поета Тараса Мельничука. Але ніхто не розкався.

Тепер мужі чину залишаються разом з нами — герої не вмирають. Адже кожна крапля крові, пролита за Україну, священна — такий лейтмотив книжки “Дзвони Чумацького Шляху” Дмитра Юсіпа.

ГЕОГРАФІЯ — СЕРЕД НАЙГОЛОВНІШИХ НАУК

Сьогодні у нас в гостях декан географічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, заслужений діяч науки і техніки України, член-кореспондент АПН України, доктор економічних наук, професор Ярослав ОЛІЙНИК.

Нашому факультету цього року виповнюється 75. Він провідний в Україні навчально-методичний і науковий центр географічної освіти. У складі факультету вісім кафедр: географії України, економічної та соціальної географії, фізичної географії та геоєкології, землезнавства та геоморфології, країнознавства та туризму, метеорології та кліматології, гідрології та гідроекології, геодезії та картографії. За роки існування факультет підготував понад 10 000 кваліфікованих спеціалістів, 60 випускників стали докторами, а 230 — кандидатами наук.

Нині географія серед найголовніших наук у світовому освітньому контексті.

Із заснуванням Київського університету пов'язаний початок значної наукової роботи в Києві, спрямованої переважно на вивчення історії, археології, природи й географії України.

Важливу роль у вивченні природних умов України відіграло Київське товариство дослідників природи, створене при Київському університеті 1869 р. Товариство, об'єднавши найкращі наукові сили Києва, систематично обговорювало наукові доповіді, допомагало організувати дослідження, видавало власний журнал, популяризувало природничі науки серед широких верств населення. У “Записках” товариства публікували наукові праці з геології, метеорології, ботанічної географії, зоогеографії, геоморфології та фізичної географії. Серед лекцій, що їх читали члени товариства для населення, важливе місце належало лекціям з фізичної та математичної географії.

Відома, що в Україні знайдено одне з найдавніших доісторичних картографічних зображень (пам'ятка епохи пізнього палеоліту 15—13 тис. років) — так звана “мезирічка карта”, різьблена на бивні мамонта, у вигляді семантико-прагматичного зображення річки, чотирьох жител, гори і поля. Це комунікативне зображення засвідчує пізнання людиною навколишнього середовища, виникнення особливого засобу спілкування за допомогою знаків, вказує на графічну, змістовну та просторову визначеність мови карти ще в сиву давнину, існування наочно-образної форми мислення, що набагато випереджає появу фонетичних засобів передачі інформації, зокрема писемності.

У тридцять років XIX сторіччя у новоствореному університеті Святого Володимира в Києві на філософському факультеті в складі фізико-математичного відділу було засновано кафедру фізики та фізичної географії. Тут працював відомий природознавець проф. М. П. Авенаріус (1835—1895), який читав курс метеорології й очолював засновану при кафедрі метеорологічну обсерваторію.

Кафедру країнознавства та туризму створено 1990 р. На той час це була перша в країні спеціалізована кафедра з підготовки менеджерів туризму та фахівців з комплексних країнознавчих досліджень. Створення кафедри, яка визначила свою спеціалізацію в географії рекреації й туризму, світового господарства та міжнародних зв'язків, об'єктивно зумовлене тими суспільними змінами, які відбувалися в Україні. Це був переломний період в історії нашої держави

— час здобуття незалежності, коли суверенна держава виходила на міжнародну арену. Відповідно виникла потреба в міжнародних дослідженнях з геополітичних, етнорелігійних, соціально-економічних та інших питань, які становлять предметне коло географічного країнознавства. Водночас входження України в світове співтовариство супроводжувалося розширенням різноманітних контактів, зокрема туристичних. Країна “відкрилася” для людства, широкими й інтенсивними стали контакти українців зі світом.

Для підготовки фахівців у сфері географічної науки й туризму з поглибленим знанням італійської мови і культури географічний факультет 1999 року створив Центр країнознавства та італійсько-українського співробітництва. Ми працюємо над створенням електронних підручників та посібників. Діє мультимедійний клас, де студенти мають змогу опанувати сучасні ГІС-технології та досконало вивчати іноземні мови.

Факультет має чотири науково-дослідні лабораторії, де наукові та науково-допоміжні співробітники проводять науково-дослідні роботи з різних аспектів географічної науки. Є аспірантура, в якій навчається 90 осіб. Працює дві спеціалізовані вчені ради, на яких співробітники нашого та інших ВНЗ захищають кандидатські та докторські дисертації з шести спеціальностей.

Підготовка фахівців здійснюється з чотирьох освітніх напрямків: **географія** — спеціальність **географія** (спеціалізації: географія, міжнародне екологічне співробітництво, рекреаційне природокористування, географія рекреації та туризму, фізична географія та геоєкологія, екологія ландшафту, геоморфологія і палеогеографія, менеджмент природних ресурсів та прикордонний екологічний контроль, ґрунтознавство та управління земельними ресурсами); **економічна та соціальна географія** (спеціалізації: управління розвитком регіону, розміщення продуктивних сил та регіональна економіка, країнознавство та міжнародні

дослідження); **туризм** — спеціальність **туризм** (спеціалізація міжнародний туризм); **гідрометеорологія** — спеціальності: **метеорологія** (спеціалізація екологічна та синоптична метеорологія), **гідрологія і гідрохімія** (спеціалізація гідроекологія); **геодезія, картографія та землевпорядкування** — спеціальності: **картографія, землевпорядкування та кадастр, геоінформаційні системи і технології**.

При факультеті створено **Київський інститут регіонального управління, підприємництва, екологічного менеджменту і туризму, який готує фахівців з міжнародного туризму**.

Майбутні географи на першому і другому курсах вивчають природно-територіальні й господарські комплекси під час навчальних практик, які проходять на спеціальних базах у мальовничих районах України — Канівському природному заповіднику, Богуславському гідролого-гідрохімічному стаціонарі, Ясинянській навчально-науковій базі в Карпатах, університетському таборі “Мрія”. Студенти проходять фізико-географічну практику, зокрема геологічну, ґрунтознавчу, гідрологічну, метеорологічну, біогеографічну, безпеку життєдіяльності географа в польових експедиційних умовах; топогеодезичну, географічну зональну, комплексну географічну, яка включає ландшафтну, геоморфологічну, мікрокліматичну, економіко-географічну.

На третьому і п'ятому курсах — виробнича і переддипломна практика в експедиціях, на стаціонарах, у наукових установах, метеорологічних і гідрологічних станціях, гідрометбюро, картографо-геодезичних підприємствах, туристичних фірмах, лабораторіях факультету.

Усі студенти-географи вивчають психолого-педагогічний цикл дисциплін і проходять педагогічну практику в середніх школах, здобуваючи кваліфікацію викладача. Після четвертого курсу студенти з високим рейтингом навчання вступають до магістратури. Магістри проходять асистентську практику на відповідних кафедрах, глибоко

Декан факультету Ярослав Олійник і заступник Анатолій Молочко

оволодівають науковими методами дослідження і без вступних іспитів за результатами співбесіди мають змогу вступити до аспірантури.

На факультеті два комп'ютерні класи, де студенти мають можливість навчатися геоінформатики, комп'ютерного моделювання, користуватися мережею Інтернет. Є мультимедійний комп'ютерний клас для поглибленого вивчення іноземних мов — англійської, німецької, французької, іспанської, італійської, польської.

Українська географічна наука робить вагомий внесок у вивчення природних та соціально-економічних умов і процесів, розв'язання актуальних проблем охорони природи та раціонального природокористування, дослідження морів та океанів, розвиток освіти, у патріотичне та екологічне виховання громадян. Висока роль географів у вивченні та подоланні екологічних наслідків чорнобильської катастрофи, розгортанні українських досліджень в Антарктиді. Представники географічної науки і надалі братимуть активну участь у вивченні глобальних процесів та шляхів їх

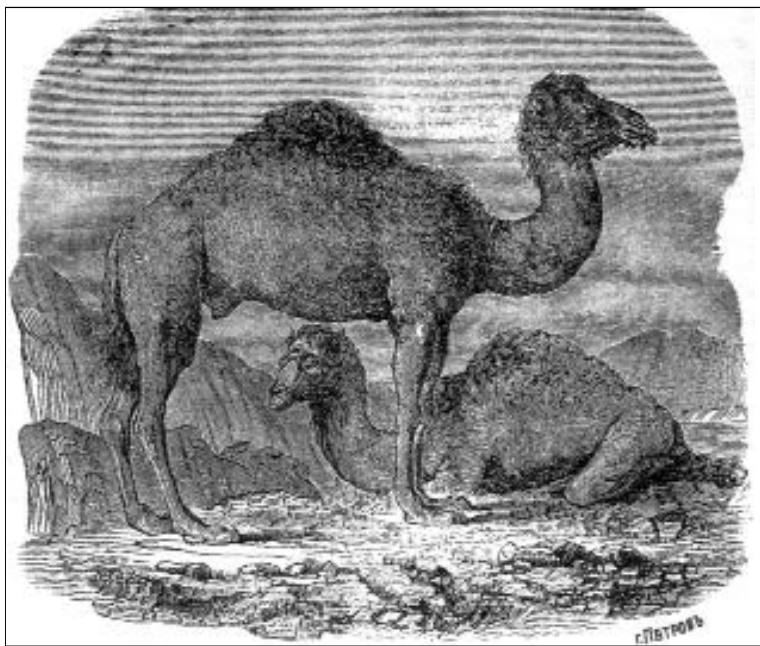
повнішого врахування в національній політиці, у розробленні наукових засад регіональної політики, розв'язанні завдань сталого розвитку та екологічних проблем в ім'я процвітання суверенної України.

Наші вчені мають вагомий здобутки в царині забезпечення сталого розвитку, раціонального природокористування, вдосконалення регіональної політики, ландшафтно-екологічних досліджень. Наукове та практичне значення мають роботи, спрямовані на дослідження законорегульованих природних процесів у минулому та прогнозування їхніх змін у майбутньому, геоморфогенезу, стану водних ресурсів та шляхів задоволення в них суспільних потреб, розв'язання інших важливих для суспільства проблем.

Сьогодні працюємо над формуванням нових напрямів підготовки фахівців-географів, враховуючи сучасні потреби суспільного розвитку та новітні досягнення вітчизняної та зарубіжної науки та технологій, поліпшенням географічної освіти і культури, викладання географічних дисциплін у середніх навчальних закладах, насамперед шляхом утвердження географії як одного з базових предметів середньої школи та окремої освітньої галузі, перегляду навчальних планів та програм для їхнього вдосконалення, підвищення наукової обґрунтованості та практичної спрямованості, розширення підготовки на конкурентних засадах та видання нових базових підручників і посібників, енциклопедій і термінологічних словників з географічних дисциплін. Активізуємо використання новітніх методичних прийомів та технічних засобів у навчальному процесі, зокрема на базі комп'ютерних технологій та програм.

На кожній кафедрі створено аспірантсько-студентський семінар, у роботі якого беруть участь і студенти. Вони виступають з доповідями, над якими працюють разом з науковими керівниками. Щорічно на факультеті проходить студентська наукова конференція. Найкращі доповіді рекомендують до друку в наукових збірниках “Вісник Київського університету. Географія”, “Економічна та соціальна географія”, “Картографія”, “Гідрологія та гідрохімія”, “Фізична географія та геоморфологія”.

Біблійний верблюд, арабський дромедар (книжкова графіка 1891 р., Росія)

Андрій ТОПАЧЕВСЬКИЙ

НЕТОНУЧІ В ПІСКАХ

Продовження.
Поч. у ч. 3, 5, 8, 10, 12, 14
за 2008 р.

“... І ще вам скажу: верблюдові
легше пройти через голчине вушко,
ніж багатому в Боже Царство
ввійти!”

Від Матвія, 19 : 24

Давно забулося, хто вперше порівняв його з кораблем, якого, наче хвилі морські, гойдають бархани пустелі. Жодна інша істота не пристосована до мандрівок гарячими пісками так добре, як верблюд. Можна непомірно стверджувати, що він і сотворений був, аби допомогти людині опанувати широкі безводні простори Північної Африки, Аравії та Центральної

Азії. Араби вважають верблюда живим доказом Божої милості до них. Природно, що біблійні автори приділили йому належну увагу і в Новому Завіті, і в Книгах дохристиянських.

І чоловіки, і жінки їздили верхи верблюдами (Буття, 24 : 14); знаходимо їх у списку дорогого майна праведного Йова (1 : 3); про важкі скарби, які везуть на верблюжих горбах, говорить Ісаїя (30 : 6); ними доставляли навпростець через бездоріжжя царську пошту (Естер, 3 : 13—15). Кажучи, що верблюдові легше пройти кризь вушко голки, аніж багатому ввійти до Царства Божого, Ісус покладався на розуміння своїх учнів, які добре знали цю довгоногу, вкрити густою шерстю істоту, якою перевозили вантажі. Караван верблюдів був тоді все одно, що залізничний поїзд, а окрема тварина правила за сучасний вагон. І хоч у голковий отвір не

«З БОЖОГО САДУ»

пролізе й муха, порівняння з важковозом було особливо яскравим, бо йшлося про вантаж грівів, благ і скарбів земних. Це легко зрозуміти, особливо — згадавши перший вірш з Нагірної проповіді (Матвій, 5 : 3), де Син Божий благословляє вбогих, які увійдуть до Царства Небесного духом своїм, що возносити, а не обтяжує.

Як свідчить євангеліст Матвій, цю дивну довгоношу тварину Ісус ще й удруге згадав у своїх образних висловах. Осуджуючи лицемірів, що виконують дріб'язкові приписи Закону, але забувають про суд, милосердя та віру, Христос називає їх сліпими проводирями, які не бачать помічати головного й найбільшого: *відціджуєте комара, а верблюда ковтаєте!* (23 : 24).

У біблійному слові “гамаль” закладено коріння латинської назви верблюда — “камелус” та англійської “кемел”. Одногорбому присвоєно ім'я *дромедар*, від грецького “дромадіс” — бігун; а двогорбий відомий з античних часів як *бактріан*, бо європейці вперше побачили його у Бактрії, на сході сучасної Туркменії. Бактріяни добре почувають ся тільки у сухих степах, бо походять з Монголії та Тибету. На відміну від пустельників дромедарів, ці тварини не такі витривалі, проте спокійніші та сильніші. Вони вибагливіші до їжі; багата степова рослинність задовольняє їхні апетити полиномом, ковилою, дикою цибулею, катраном. Але чому ж кажуть: якщо кінь — друг і товариш степовика, то верблюд — його слуга?

Ідеться, зрозуміло, про одногорбого дромедара. Старосвітські природознавці вважали, що нерозбірливість у їжі — чи не єдина позитивна риса цього дивного звіра.

Вживаючи сухі пустельні колючки, тамуючи спрагу солоною водою, він тижнями тягав 200-кілограмові вантажі. Зате коли караван доставався африканського села, єдиний колодязь міг випити до дна, тубільцям доводилося відганяти горбатих ненажер від стріх і очеретяних стін своїх домівок, щоб не залишитися просто неба.

Мандрівники, які мали справу з цією істотою (зокрема, Микола Пржевальський), зізнавалися, що впертість віслюка можна вважати слухняністю порівняно з поведінкою “корабля пустелі”. Мабуть, тому на Сході погонич верблюдів, як і слонів, — окрема професія. Її представникам не позаздриш, бо коли з людини знущається тварина, правозахисники безсилі. Араби вважають, що одногорбий верблюд вже добрий, якщо не реве, лягаючи відпочивати і стаючи до роботи. На одногорбому незручно сидіти верхи, бо, йдучи, він розгойдується вгору-вниз та з боку на бік. Тому порівняння верблюда з кораблем здається великим перебільшенням на користь першого, адже він гойдається незалежно від погоди! Коли ж недосвідчений вершник примушує цю тварину прискорити ходу (хоч із кінським клусом це важко порівняти), у сідлі може втриматися лише досвідчений приборкувач. Та, скинувши необережного вершника, верблюд одразу ж переходить на звичайний крок. Відзначимо, що на коротких відстанях кінь швидший, але вже на десятому кілометрі верблюд залишає його позаду. Якщо ж у дорозі зустрінеться річка, то раптом виявиться, що ця загадкава тварина на додачу до всього ще й не вміє плавати. Але як би справжній корабель почувався

серед піскових бурунів?

Невибагливість верблюдів не обмежується скромним вегетаріанським живленням та здатністю по кілька діб зносити спрагу. Допомогають славновісні горби із живими запасами. Широка копита не провалюються в сипучий пісок, а тверді шкіряні мозолі на грудях, колінах і голіках дають змогу тварині лягати на ґрунт, розжарений сонцем. Як зауважив 1869 року Альфред Брем, караванні шляхи Африки позначено кістками дромедарів, які народжуються й помірають у пустелях. На іншому ж континенті Великий Шовковий шлях з Китаю до Європи протягом тисячоліть обслуговували переважно бактріани. Попри відомі відмінності, в них чимало спільного з одногорбими родичами, і то — не лише вірне служіння людині.

Верблюдиця раз на два літа приводить єдине верблюденя, яке стає дорослим у 4—6 років. За таких темпів плодючості поголів'я зростає надто повільно; зрозуміло, чому тритисячне верблюче стадо у маєтку праведного Йова було величезним багатством. Мабуть, саме прагненням зберегти верблюдів пояснюється і заборона споживати їхнє м'ясо (як виняток!) серед усієї жуйної, парнокопитної худоби (Второзаконня, 14 : 7). Але це табування не стосувалося ні верблючого молока, ані вовни — грубої, хоч і міцної; з неї був зроблений простий одяг Івана Хрестителя (Матвій, 3 : 4).

В Україні невеличкі стада верблюдів ще на початку ХХ сторіччя паслися у Таврійських степах, на Тендровській косі та острові Джарилгач. А як верблуди повністю втратили свою функцію в'ючних перевізників, то залишилися експонатами зоопарків. На вільних дромедарів і бактріанів декому щастить пороззявлятися хіба що у спекотних краях Африки та Азії, на їхній батьківщині.

УКРАЇНСЬКІ СИМВОЛИ

Микола ДМИТРЕНКО

ОЙ У ПОЛІ КЛЕН-ДЕРЕВО...

КЛЕН — культове дерево, оберіг; символ достатку, порядку, об'єднання, надійного спокою і затишку, постійності, доброти, чоловічої краси.

У світі приблизно 200 видів кленів. Найпопулярніший клен у Канаді (у Квебеку — найбільшій провінції), що став у тій далекій країні “від моря до моря” основним елементом герба і прапора. На наших землях росте переважно у змішаних лісах; це окраса міст і сіл, парків, скверів, людських обійсть. У деяких місцевостях клен вважали святим, бо в нього не вдаряв грім. Клен був прихистком духів природи, русалок. Суботу перед Зеленими святами (Трійцею) на Східному Поліссі називали кленом, кленовою суботою. На Чернігівщині вірили, що в гілках клена, якими завітчували хату на Зелені свята, ховаються душі померлих, провідуючи рід. Після Зелених свят ці гілки не можна було викидати, їх, як правило, спалювали. Подекуди клен використовували для купальського дерева, для опудала Марени (Полтавщина), хлопці плели собі з кленового листя вінки (дівчата — з польових квітів).

Із клена виготовляли дерев'яний посуд

(лопати до печі, ополонки, ложки, днища до діжок тощо), а також музичні інструменти: сопілки, гуслі, кобзи, бандури, скрипки. Адже клен був під захистом бога мистецтв Полеля. Іноді з клена виготовляли й труни (або хоч одну кленову дошку брали, решта — соснові): “Либонь же я, мій миленький, умру, //Зроби ти мені, мій миленький, //Із клен-дерева труну”. За сокорухом клена визначали справжній початок весни. За прикметами, якщо береза раніше опушиться, ніж клен, — літо буде сухе, а пізніше — дощове; якщо листки клена “плачуть” — скоро дощ буде; якщо листки клена восени опадають дуже рано і низу — на ранні морози й холодну зиму.

Образ клена можна знайти в казках (дідова коза “бігла через місточок, вхопила кленовий листочок”), легендах, весільних піснях, піснях про кохання та сімейне життя, баладах тощо. Клен і липа символізують подружжя; опадання листя з клена — символ смерті чоловіка, розлуки з родиною.

Ой у полі клен-дерево різно;

Ходив хлопець до дівчини пізно, — нічого доброго такий образ не віщує. Натомість у давній щедрівці в образі кленового листка — гармонійна триєдність:

Ой на річці, на Ситниці,
Там плаває з клена листок.
Щедрий вечір, добрий вечір,
Добрим людям на цей вечір!
А в тому листку — три письмечка.
Одне письмо — ясен місяць,
Друге письмо — ясне сонце,
Третє письмо — ясні зірки.
Ясен місяць в своїм домі —
Сам господар, щедрий вечір!
Ясне сонце — його жона,
Ясні зірки — його дітки...

Звіяні вітром кленові листки символізують розпорошеність родини, плин часу: “Не журися ти, батеньку наш, не журися ти нами: //Ой як ми підростемо, розлетимось самі, //Розлетимось, розбіжимося, як кленове листя...” Цей народнопоетичний образ В. Стефанік актуалізував у новелі “Кленові листки”.

ЛИПА ЗОЛОТОМ ОБЛИПЛА

ЛИПА — сакральне дерево, оберіг; символ сердечності, доброти, привабливості, жіночої грації, ніжності, чистоти, краси, щастя, п'яної любові, зближення (ліпнути); символ національного дерева західних слов'ян.

Липи ростуть до тисячі років. В Україні є кілька старезних екземплярів на Чернігівщині, Київщині, Рівненщині, Вінниччині (зокрема, обабіч дороги Немирів — Вінниця ростуть 200-річні липи). З м'якої білястої деревини виробляли меблі (столи, лавки, колиці тощо), посуд, вулики, музичні інструменти, авіаційну фанеру, креслярські дошки, олівці, фігурки тварин, статуєтки, інші сувеніри. Очевидно, з м'якої липи підробляли й фальшиві печатки, звідси й виводять зна-

чення слова “липовий”, тобто підроблений, фальшивий.

Кору дерева обдирали, ці пасма називали ликом. Лико використовували для виглітання личаків (первісно — липчаків) — зручного й дешевого селянського взуття, що його застосовували для безпеки й тепла взимку й улітку під час певних господарських робіт (на стерні, в кам'яних кар'єрах), у складних і тривалих переходах тощо.

У фольклорі чимало висловлювань, які характеризують не лише дерево, а й певні суспільні явища, людину: “З однієї липи двічі лика не деруть”, “Кричить, мов з його чорт лико дере”, “Дерти лико” (тяжко карати, бити, грабувати); “Обдирати, як липку” (грабувати, забирати все; стягувати великі податки); “Лика не в'яже” (дуже п'яний, не може зв'язно говорити).

За повір'ям, липа бере на себе жіночі прокляття, адресовані чоловікам. Ці прокльони відображені на стовбурі й гіллі липи як нарости.

Образ липи зустрічаємо в календарно-та родинно-обрядових піснях (зокрема у щедрівках, веснянках, русальних, купальських, жнивварських, весільних). Коли вбирала весільне гілечко, то співали:

На городі липа золотом облипла,
Підіте, зберіте, гілечко вберіте.

Завершення важкого трудового дня у наймитській пісні передано чудовим образом:

Уже сонце над липкою,
Трясе наш пан калиткою;
Тряси, не тряси — по копі даси.

У казці “Золота липка” йдеться про діда й зажерливу бабу, яка забажала від золотої липки багатства. Липка виконала бажання забанки, але коли стара захотіла, щоб у селі всі люди стали її батраками, то повернула все назад — так, як було.

У художній літературі в образі липи змальовують дівчину, молодицю, стареньку добру бабусю. Класичним став рядок П. Тичини: “Ви знаєте, як липа шелестить...”. І. Драч двома рядками подав місткий образ дерева-медоноса з ескортом бджіл:

Лиш золоті вулкани лип навколо
Та ще погоня пахне за плечима.

У СВІТІ ПИСАНОК ЗРОСТАВ

● ЕКСКЛЮЗИВ

Нарцис КОЧЕРЕЖКО

Так про себе казав Іван Сидорович Іжакевич, народний художник України (1864—1962 рр.).

Його предки дбайливо зберігали документи, хоч письмених не було, але всі знали: за ті папери заплачено гроші — тому й годиться їх зберігати. Гортаючи їх нині, бачимо, що предки Івана Сидоровича походили з козаків. Один з них, Купріян, родом із Поділля, оселився на Звенигородщині й жив у чужій хаті. Нескоро нащадки його спромоглися на власне помешкання і воли. Але в 40-ві роки XVIII століття Василь Іжак, прапрадід майбутнього художника, домігся безкоштовної землі, посилавшись на козаччину. Клапоть ґрунту дали йому на околиці Вишнополя, під лісом (ту місцину називали “Викраденим скарбом”). Тепер це Тальнівський район Черкаської області.

Оскільки мав козак уже стати шляхтичем-однородцем, то додали до прізвища “модне” -евич, і Іжак став Іжакевичем.

Ходив прадід у чумацькій валці Косим та Чорним шляхами, що вели аж із Волині на Гадес у Херсонщині. Ширилися тими шляхами всілякі чутки, бувальщини, звучали нові пісні, що передавалися від роду до роду, як найдорожче багатство, бо іншого не водилось. І дід ходив чумакувати, а ось уже батькові волів не дісталось. То Сидір був із бідаків. Довго не міг одружитися, бо мало було статків, і сільські дівки його обминали.

Пішов якось аж за тридцять верст у село Довгеньке на весілля до знайомого парубка і дуже вполював тамтешню красуню Марію. Та як дізнався, що вона донька священика, засумував — за бідно не віддадуть. Та сперсердя й

І. Іжакевич розписує храм на Козацьких могилах у Пляшеві. 1910 р.

каже хлопцям: “Якби її дівоча шана впала, — то, може, її віддали б на чуже село за мене...”

Сталось так, як гадалось Сидору. Марія полюбила конюха отця Мараховського, а за знеславлення дочки священика того їздового на прізвище Бабій забрали в солдати на 25 літ.

Заслав Сидір старостів...

Народила йому Марія під новий 1864 рік первістка Івана. А по-

тім Пилипа, Онисю, Гафію, Мотрону, Фросину, Дмитра, Івгу, Гаврила, Неонілу та Прокіпа.

Великим гуртом ішли до храму. Церква Івана Богослова у Вишнополі мала три бані, відокремлену дзвіницею й капличку, де зберігалися прадавні ікони з колишньої церкви.

Розглядав ті писання Іван, милувався крашанками на Великдень, а їх у родині ще й гарно розписували.

Згодом, коли його, дванадцятилітнього, відвезли до Києва у родину дядька, що був псаломщиком і малював ікони, лаврські монастирські служителі помітили, що Івась має хист до малювання, віддали його до Лаврської іконописної школи.

Згодом він перейшов до школи Миколи Івановича Мурашка, де відразу посів місце репетитора молодших школярів.

Не було Іванові й двадцяти, коли серед найкращих вихованців школи його відбирають для виконання реставраційних робіт під керівництвом мистецтвознавця Андріана Прахова у Кирилівській церкві на Куренівці. Невдовзі А. Прахов привозить із Петербурзької Академії мистецтв молодого, але надзвичайно здібного художника Михайла

Врубеля, який на хорах храму написав величну композицію “Сошествя Святого Духа”. Він не любив марнувати час на диспути, неохоче спілкувався. Якось Іван насмілювався запитати художника, чому той відступив від натури. Врубель переконливо довів йому згубність натуралізму для мистецтва, поставивши над усе художню правду. Пізніше, помітивши неабиякі здібності Іжакевича, цікавився його роботою і мистецькою долею.

Якось у Вербну неділю Іван опісля реставраційних робіт прилаштувався до розпису писанок. Врубеля це зацікавило, бо вбачав там унікальну орнаментацию. Він провів з Іваном чимало часу, дивуючись, що молодий митець тримає в пам’яті так багато елементів орнаменту, які вражали художньою довершеністю. Невдовзі Врубель запропонував Іжакевичу поруч з його композицією, у ніші, що праворуч, зобразити щось для храму. Іван написав Богоматір неймовірно швидко і вправно. “Ідьте, — порадив Врубель, — у Петербург, в Академію, поки там є Павло Чистяков. Це справжній учитель”.

Так двадцятилітній Іван Іжакевич потрапляє до Петербурга. Спершу був вільним слухачем Академії (запізнився на іспит). Пізніше його зарахували одразу до фігурного класу, поминувши клас головний, — очевидно була його висока підготовленість.

Невдовзі роботи Іжакевича увійшли у десятку найкращих.

Велика Срібна медаль дала Іжакевичу право на самостійну творчу роботу. Він розпочинає працювати ілюстратором — пише картини з сільського життя українців, пропонує їх журналам “Живописное обозрение”, “Север”, “Всемирная иллюстрация” та найпопулярнішій у Росії “Ниве”. Постійним автором “Нивы” він був понад чверть століття. Чи не по всій Росії розійшлися його картини з українського побуту, переважно сцени свят.

На свій смак

З Пасхальної заутрені

Повернувшись в Україну, він розписує у Печерській лаврі церкву Всіх святих над Економічними воротами, Трапезну, правий неф Успенського собору, храм на Козацьких могилах під Берестечком, собор у нинішньому Дніпропетровську, храм у Краснодарі, церкву в Рильському духовному училищі, храм у Києві на Пріорці. 1947—1948 рр. пише ікони для кіотів Макарьєвської церкви.

Найкращі ілюстрації до “Кобзаря” Шевченка, за які отримав Сталінську премію, хоч чиновники від мистецтва проголошували його

“богомозом”, належать Іванові Іжакевичу. На схилі віку він удостоївся медалей і орденів, високих звань. Проте найвища нагорода для митця — повага народу до його ілюстрацій, картин, портретів, розписів храмів.

Хто з нас ще з букварика не знає “Мені тринадцятий минало...” чи “І золотий й дорогий...” Коли Іжакевичу виповнилося 98, на мольберті залишилася недописаною картина “Декабристи в Забайкалі” — ніхто не скаже, що те писав старий чоловік... Його мистецтво вічно молоде!

Воскресіння Христове

Людмила ІВАННІКОВА,
кандидат філологічних наук

*Зорепадом летять роки
У минуле, у віки.
Шлях, що пройдено, не пройдеш,
Що минуло — не вернеш.
Тільки пісня нам зупинить час,
Що так біжить від нас,
Тільки пісня нам поверне знов
Нашу юність і любов!*

Ці слова Тараса Петриненка видаються пророчими, коли слухаєш пісні з серії “Хіти української естради 50—80-х років” (автор проекту Володимир Кацан, музичний редактор Євгенія Рябцева, прамастеринг — Олег Голубцов, дизайн — Юрій Марусій).

Скільки глибоких і щирих почуттів навівають ці, здавалось, давно забуті мелодії! Когось повертають вони в далеке дитинство, коли ще неусвідомлено сприймалися плин часу, краса природи, біль розлуки, смуток за втраченим коханням, і лише мелодія дивною тугою бентежила дитячу душу. Комусь вони дарують можливість знову відчувати перший дотик ранньої юності, коли душа, як пташка, прагне злетіти і замирає в передчутті кохання, немає ні зради, ні болю нерозділених почуттів, а лише блакитна мрія, марево, замилювання красою природи і незайманою дівочою вродою, що зливаються в дивній, досі не знаній гармонії та наповнюють відкриту юнацьку душу (“На долині туман”, “Впали роси на покоси”, “Ми підемо, де трави похили”, “Очі волошкови”):

*Ой ви очі волошкови,
Мов троянди пелюстки, уста,
Стан твій ніжний смерековий,
Ти веснянко моя чарівна.*

А яка наснага й краса в піснях про кохання! Адже це — найвище, найдовершеніше почуття, притаманне лише людині, хоч закоханим здається, що любов’ю наповнена вся природа, весь навколишній світ — небо, зорі, купальські трави, тепла річка, червоні маки й троянди, все, що дише і живе. І хіба це неправда? Але людське кохання — це високе і вічне почуття, над яким не владний ні час, ні простір, це не роса, що зникає з першими променями сонця, а глибоке, трепетне й гармонійне бажання доповнювати одне одного (“ти — моє крило, я — твоє крило”), безконечна і безкорислива самопожертва, самозречення в ім’я коханої чи коханого:

*Буду тінню тобі прохолодною,
Тільки ти не проходи з погордою.*

ПІСНЯ, ЩО СПИНЯЄ ЧАС

*Буду завжди для тебе рідною,
Простелюся стежинкою рівною.
...Якщо спрага тебе палитиме,
Стану краплею я непролітою...*

“Кохання моє”

Таке почуття природне для чистих і щирих душ, які еднаються навіки, як голуби, як клен з тополею або як сонце і небо (“Ти — моє сонце, я — твоє небо”; “На горі трава зелена, я — тополя біля клена”).

А як делікатно й красиво сказано про найінтимніше — без вульгарного цинізму, як у сучасних шлягерах, а передано через глибокий поетичний символ, який розкривається лише тому, хто сам пережив цей стан душі:

*Червону троянду тобі берегла,
Єдиний мій любий, жаданий,
Та доля чомусь нас обох не звела —
Навіщо ж мені ця троянда?
Червону троянду сьогодні віддам я —
Це найдорожчий дарунок тобі...*

Кожна така пісня — це музичний і поетичний шедевр, що виховував цілі покоління, формував не лише естетичні смаки, а й світогляд, віру в невмируще і вічне кохання, яке супроводжує людину все життя і разом з любов’ю до батьківщини зберігає і підносить душу, творить чудеса.

Пісні найталановитіших українських композиторів — Володимира Івасюка, Ігоря Поклада, Ігоря Шамо, Олександра Білаша, Володимира Верменича, Платона Майбороди, Степана Сабаша, Бориса Бувєвського, Олександра Злотника, Миколи Моз-

гового на слова Юрія Рибчинського, Михайла Ткача, Дмитра Павличка, Дмитра Луценка, Андрія Малишка, Олександра Вратарьова, Ігоря Бараха у виконанні Дмитра Гнатюка, Миколи Кондратюка, Діани Петриненко, Костянтина Огнєвого, Олександра Таранца (“Черемшина”, “Марічка”, “Червона рута”, “Два кольори”) стали по-справжньому найрідніші. Їх співали у сільських хатах і клубах, на весіллях, вечорами на вулицях і в садах поруч із народними, адже вони найкраще виражали почуття, впливали на стан душі, органічно впліталися в життя. Це поезія, яка черпала образи і символи у фольклорі й водночас сама живила фольклор, тому не дивно, що під впливом цих пісень виникло багато фольклорних новотворів у 60—80-х роках, а червона рута, червона троянда, чорнобривці, ясени, соняшник стали символами України.

Звернення до фольклорних джерел відразу забезпечило велику популярність у народі естрадним виконавцям Софії Ротару, Василеві Зінкевичу, Назареві Яремчуку, вокально-інструментальним ансамблям “Водограй”, “Смерічка”, “Червона рута”, “Кобза”, “Світязь”, “Медобори”, тріо Мареничів.

Під час прослуховування цих пісень виникає глибока ностальгія за епохою, яка відійшла назавжди. Бо що, крім духовної порожнечі, несуть ті псевдоестетичні твори, що нині заповняють концертні естради, радіо- і телеэфір?

Із глибокою вдячністю я звернулася до автора проекту “Хіти української естради” Володимира Кацана:

— Велику й святу справу робите ви, кидаючи виклик цій навалі!

— Не сприймаю сучасної масової культури, — каже пан Володимир. — Часто замислювався: невже в нас немає нічого кращого? Безперечно, є! Тоді виникла ідея популяризувати хоча б ті пісні, які звучали на радіо ще в моєму дитинстві. Тож за останні 10 років наша компанія “Астра-рекорд” підготувала близько 50 аудіодисків серії “Золота колекція”. Це записи з фондів Українського радіо: “Пісні про кохання”, “Чари українського багатоголосся”, “Українські танго”, “Українські марші”, “Славетні вальси”, “Українські солоспіви”, “Кращі пісні української естради XX століття” (у двох випусках), диски окремих виконавців (“Ніна Матвієнко — найкраща”, “Ніна Матвієнко і “Золоті ключі” тощо). Вийшла серія дисків українських народних пісень, зокрема “Козацькі пісні та думи”, “Українські стрілецькі та повстанські пісні”. Щоб підготувати один диск, доводиться прослуховувати сотні записів, вибираючи найкращих виконавців. Іноді опитуємо людей різного віку, щоб виявити найпопулярніші колись зразки.

Робота не завершується — є нові задуми, пошук не припиняється. Володимир запрошує до співпраці, записує назви пісень.

Завдяки зусиллям авторів проекту світ стає кращим, духовнішим, бо пісні дарують хвилини справжнього щастя.

МИСТЕЦЬКИЙ ФОРУМ МОЛОДИХ

Володимир КОРНІЙЧУК

Нещодавній гала-концерт учнів та студентів Київської муніципальної української академії танцю, що відбувся в Національному академічному театрі опери та балету ім. Т. Г. Шевченка, вкотре порадував численних глядачів новими хореографічними постановками і водночас невичерпною творчою фантазією, грою уяви та високим професіоналізмом.

Розпочався концерт вальсом з балету “Коппелія” Лео Деліба в новій хореографічній інтерпретації педагога закладу, народного артиста України Сергія Бондура, який

недавно здійснив постановку одноіменного балету на сцені Національної опери силами юних вихованців КМУАТ. Слід особливо виділити й екстравагантну хореографічну композицію “Гуляючи” (з використанням новітніх елементів українського народного танцю), яку глядачі побачили в постановці педагога академії Олександра Нестерова. Викладачеві притаманний вишуканий сценічний малюнок, свіжість стилістики й пластики, ритміки — тих виражальних засобів, які з іншими не слугаєш.

Студенти IV курсу відділення народної хореографії продемонстрували глядачам темпераментний іспанський танець “Контр-

Данс” (робота Наталії Яковцової). Запальні ритми змінились елегантним адажіо з балету “Раймонда” О. Глазунова (хореографія Маріуса Петіпа) у виконанні студентів III курсу відділення класичної хореографії Анастасії Вікторівної й Костянтина Майорова (викладачі Ірина Боднарчук і Сергій Павлюченко). Приємно, що новий танець “Кумоньки” у постановці балетмейстера А. Яковсона (музика народна) всуціль перейнятий невичерпним народним гумором, буйною творчою фантазією і дотепними образними витівками. Вразив глядачів і вогнистий “Скакунець” (музика народна в обробці І. Іващенко, хореографія Наталії й Олександра Го-

ловків), особливо його найменші виконавці — учні 6 і 8 класів школи-студії, яка діє при академії. Досить галантним і технічно досконалим вдалось адажіо з балету “Коппелія” Л. Деліба у виконанні Валерії Черняк та Івана Бойка.

У другому відділенні гала-концерту, у фрагменті з балету “Лускунчик” П. Чайковського (хореографія Валерія Ковтуна), високу професійну майстерність продемонстрували студенти зведених курсів КМУАТ, які виконали іспанський, східний, китайський і російський танці.

Нові хореографічні роботи викладачів Ірини Боднарчук, Сергія Павлюченка й заслуженого артиста України Володимира Денисенка — адажіо та варіація з балету “Зірки та смуги” Ф. Сюзю (хореографія Дж. Баланчина) і “Троїсті музики” (хореографія Вадима Сабаша) вразили присутніх своєю оригінальністю, пластичністю й новизною постановки. Вони надовго увійдуть у концертний репертуар столичної академії. Варіація з балету “Баядерка” Л. Мінкуса у виконанні Анастасії Забережної особливо схвилювала і зачарувала вишуканою грацією, глибиною думки, напруженим драматизмом і психологізмом, як і па-де-де з балету “Привал кавалерії” І. Армсгеймера (хореографія Маріуса Петіпа) у виконанні Аніко Болоташвілі та Івана Бойка.

А завершився гала-концерт блискучим виступом групи студентів академії, які виконали “Подольночку” й “Гопак” новатора українського народного академічного танцю Павла Вірського. Барвісті національні строї, у яких виступали артисти, виготовив костюмерно-пошивний цех Київської муніципальної української академії танцю ім. С. Лифаря. Вони тішили зір глядачів упродовж розкішного й вражаючого хореографічного дійства, ім’я якому — мистецький форум молодих.

СЛОВО ПРОСВІТИ

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

До Спасо-Преображенської церкви тільки плывуть, бо іншого шляху немає, а ходити по воді вмiє лише Ісус Христос...

"Бандурист". Модель пам'ятника (фрагмент). 1961

Валентина ДАВИДЕНКО
Фото Ганни **ОБОРСЬКОЇ**

РОСА І СІЛЬ ВІТЧИЗНИ

ставляла на виставці родину Лео Мола з Вінніпега. Торік скульптор та його дружина Маргарет передали в дар Україні для постійного зберігання в Національному музеї Тараса Шевченка частину творчого доробку, створеного за останні 50 років. А першим подарунком музеєві були передані 1992 року горельєф "Гайдамаки", скульптура "Мрія" та модель пам'ятника Тарасу Шевченкові у Вашингтоні.

На нинішній виставці представлено скульптурні роботи Лео Мола, його графічні твори, документи, фотографії пам'ятників, які споруджено в багатьох країнах світу. Посол Абайна Данн сказала, що пишається українською діаспорою

"Катерина".
Копія фрагмента пам'ятника
Тарасові Шевченку. 1961

в Канаді й такими людьми, як Лео Мол, які зберегли національний дух і любов до України і повертають це свій зем-

лі. "Лео Мол — людина Ренесансу. Мені він нагадує канадійського Родена. Він постає в трьох іпостасях: особистості, мистця й автора цієї експозиції. Цього ушлявленого скульптора українського походження відзначено найвищою нагородою Канадської держави за внесок у мистецтво".

Леонід Молодожанин родом із міста Полонного на Хмельниччині. Навчався у Ленінградській академії мистецтва та в академіях мистецтва у Берліні й Гаазі. Нині у Вінніпезі є парк скульптур імені мистця, де виставлено сто його творів у бронзі. На особливу увагу в творчому доробку заслуговує Шевченкіана. Лео Мол створив пам'ятник Тарасові Шевченку у Вашингтоні 1964 року, в Буенос-Айресі 1971 року, в Прудентополісі 1990 року. Завдяки відкриттю пам'ятника у Лондоні його знайшла родина, яку він розшукував 50 років після того, як виїхав на Захід.

"Мрія". 1992

У портретній галереї його скульптур кардинали, президенти, ченці й ушлявлені композитори. Він спроектував і виконав 80 вітражів церков у Канаді. Новий проект пам'ятника Тарасові Шевченку в

Канадський фермер із прізвищем Гоголь усе життя пишався, що свого часу запросив на помешкання художника українського походження Лео Молодожанина, який тоді перебував у Британії. Згодом ім'я знаменитого на весь світ скульптора Лео Мола вже означуватимуть канадійським громадянством і належністю до цього ж мистецького поля. Хоч Лео Мол ніколи не забував про своє українське коріння і присвятив найбільше творчих пошуків створенню галереї образів видатних українців.

Про це говорили на відкритті виставки Лео Молодожанина в Національному музеї Тараса Шевченка директор музею Наталя Клименко, міністр закордонних справ України Володимир Огризко, Надзвичайний і Повноважний Посол Канади Абайна Данн, заступник міністра культури і туризму Ольга Бенч та Олександра Титаренко, яка пред-

Модель пам'ятник Т. Шевченкові у Вашингтоні

Директор музею Н. Клименко дарує "Кобзар" Т. Шевченка

Оттаві підтримали українські художники, які недавно провели для цього благодійний аукціон своїх творів. А я пригадую полуденне квітневе сонце, яке освітлювало мармурові бюсти в галереї Українського Католицького університету в Римі, де ми знімали інтерв'ю зі скульптором (дивний збіг обставин — це було сім років тому наприкінці квітня) і, слухаючи його виразну українську мову з незабутими інтонаціями і без чужоземного акценту, думала, що квітка творчої душі, навіть розкрившись на іншому ґрунті, пам'ятає росу і сіль материкової вітчизни. І те, як "за сонцем хмаронька плыве..."

Засновник:
Всеукраїнське
товариство "Просвіта"
імені Тараса Шевченка
Регістраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло **МОВЧАН**

В. о. головного редактора
Валентина ДАВИДЕНКО

Редколегія
Любов ГОЛОТА,
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Перший заступник
головного редактора
Ніна ГНАТЮК
279-49-47

Заступник головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар

Ірина ШЕВЧУК

Відділ літератури
Уляна ГЛІБЧУК
270-55-57

Відділ мови
Святослав МІЗЕРНЮК
279-39-55

Відділ коректури
Ірина СТЕЛЬМАХ
Олена ШУЛЬГА
278-63-69

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Інтернет-редактор
Євген БУКЕТ
279-39-55

Черговий редактор

Уляна ГЛІБЧУК

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
<http://slovoprosvity.org.ua>

Видруковано з готових
фотоформ на комбінаті
"Преса України" у середу.
Зам. № 3301217
Наклад — 30000

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.
Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
При використанні наших публікацій
посилання на "Слово Просвіти"
обов'язкове.

Індекс газети
"Слово Просвіти" — 30617
Передплатна ціна, враховуючи
поштові послуги:
на місяць — 3,94 грн.
на 3 місяці — 11,32 грн.
на 6 місяців — 21,64 грн.

